

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

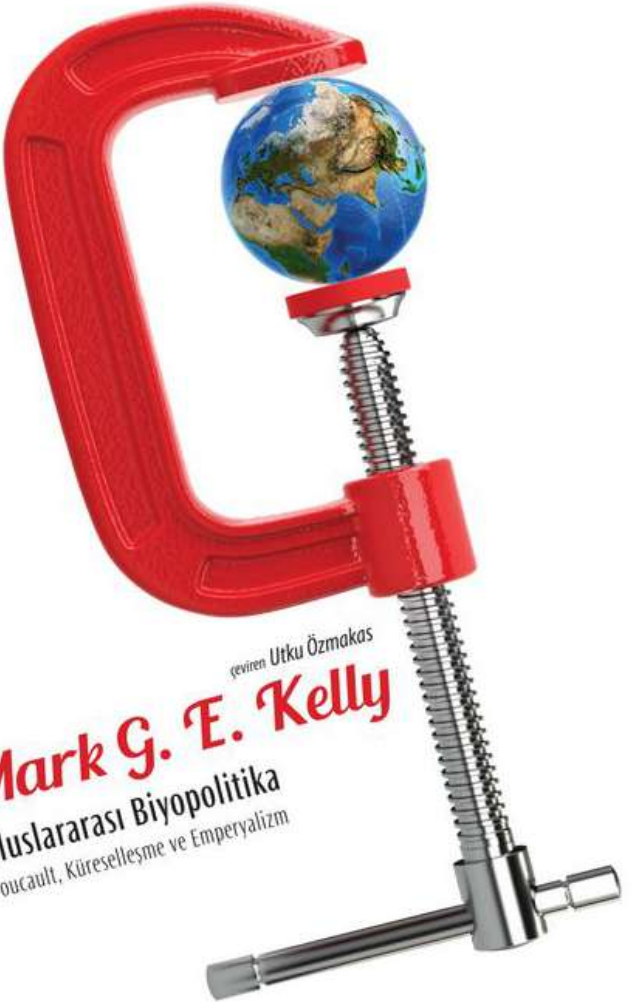
RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

çeviren Utku Özmakas

Mark G. E. Kelly

Uluslararası Biyopolitika
Foucault, Küreselleşme ve Emperyalizm

Mark G. E. Kelly Batı Sidney Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde çalışan Kelly, son dönemin en önemli Foucault uzmanları arasında sayılmaktadır. Daha önce Macquarie Üniversitesi, Monash Üniversitesi ve Middlesex Üniversitesi'nde çalışmıştır. Şu sıralar etikten hukuka kadar çeşitli alanlarda “normun icadı” üzerine çalışan Kelly'nin basılmış kitapları şunlardır: *The Political Philosophy of Michel Foucault* (Routledge, 2009), *Foucault's "History of Sexuality Volume I, The Will to Knowledge"* (Edinburgh, 2013), *Foucault and Politics* (EUP, 2014), *Biopolitical Imperialism* (Zero Books, 2015).

Utku Özmakas 1986, Bergama doğumlu. Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde araştırma görevlisi doktor olarak çalışıyor. *Şiirimizde Milenyum Kuşağı* (Pan, 2008) ve *Şiir İçin Paralaks* (160. Kilometre, 2013) isimli iki kitabı var. Aralarında Terry Eagleton, Thomas Lemke, Jacques Rancière, Dennis Dworkin, Stephen D'Arcy, Stuart Hall, İkbâl Ahmet ve Simon Critchley gibi yazarların da bulunduğu pek çok ismin metinlerini Türkçeye kazandırdı.

pharmakon yayınevi
Cumhuriyet Mah. Bayındır Sk.
No: 27/29 (Aksoy Çarşısı)
Kızılay-Ankara
Tel: 0 538 6708498
Sertifika No: 26420

www.pharmakonkitap.com
pharmakonyayinevi@gmail.com

Uluslararası Biyopolitika
Foucault, Küreselleşme ve Emperyalizm
Mark G. E. Kelly

Felsefe Dizisi: 14 inter-veniö / 03

inter-veniö kitaplığı editörü: Utku Özmakas
ingilizce aslından çeviren: Utku Özmakas
yayıma hazırlayan: Erkan Uzun
kapak tasarımı: Nadir Çakır
logo tasarımı: Provoajans
son okuma: Sarp Erk Ulaş
sayfa tasarımı: Emiralp Emre
baskı: Pelin Ofset – 0 312 3952580
sertifika no: 16157

ISBN 978-605-66432-1-7

© Pharmakon & Mark G. E. Kelly

© Türkçe çeviri: Utku Özmakas

birinci basım: Pharmakon, Ankara, 2016

Mark G. E. Kelly

ULUSLARARASI BİYOPOLİTİKA

Foucault, Küreselleşme ve Emperyalizm

Türkçesi:
Utku Özmakas

✂ Mark G. E. Kelly

Uluslararası Biyopolitika

Foucault, Küreselleşme ve Emperyalizm

Türkçesi: Utku Özmakas

ISBN 978-605-66432-1-7

Pharmakon, Ekim 2016, Ankara, 83 sayfa

(Biyopolitika / Uluslararası İlişkiler / Küreselleşme /

Emperyalizm / Foucault / Negri / Hardt) <https://arastey.org>

İçindekiler

Türkçe Basıma Önsöz	7
Biyopolitika ve Yönetimsellik	19
Sınırlar	29
Yardım	41
Emperyalizm	57
Biyopolitik Anti-Emperyalizm	71
Kaynakça	75
Dizin	79

Elinizdeki kitabın temelleri, 2005 yılına uzanıyor; Amerikan Karşılaştırmalı Edebiyat Derneği'nin düzenlediği yıllık konferanslar dizisinde Michael Hardt ve Antonio Negri'nin politik düşünceleri üzerine katıldığım bir panelde sunduğum metne dayanıyor. Buradaki amacım aslında ikilinin modaya uygun Deleuzecü kuramlarına saldırmak, kuşkusuz öncelikle de günümüz dünyasının –muğlak bir biçimde “İmparatorluk” adını verdikleri– “ağ iktidarı”nın yeni bir biçimince tahakküm altına alındığı şeklindeki temel iddialarını hedef tahtasına koymaktı; dahası, halen bir emperyalizm çağında yaşadığımızı ileri sürmektir. Ne var ki, bunu yaparken basit bir biçimde Marksist kuramları yeniden devreye sokmayı tercih etmedim; yeğlediğim yol, bilhassa –Hardt ve Negri'nin de alıntılanmayı pek bir sevdiği ama anladıklarına dair pek de bir emare bulunmayan– Michel Foucault'nun düşüncesinin de bu noktayı işaret ettiğini öne sürmektir.

Gelgelelim burada pratik bir nokta söz konusudur ve –tıpkı pek çok politik yazımda olduğu gibi– bu olumsuzlayıcı bir noktadır. Negrice dünya görüşü, kapitalizme karşı “çokluk”un genelleştirilmiş küresel

bir çerçevede seferber edilmesine cevaz vererek sınırların artık su götürür hale geldiğini düşünür. Benim iddiamsa bunun tam aksinin geçerli olduğu, yani sınırların yok olmak yerine gün geçtikçe kalınlaştığıdır. Bana kalırsa, küresel açıdan zengin ile yoksul arasındaki uçurum her geçen gün daha çok açılıyor ve dayanışma reçeteleri de azar azar etkisini yitiriyor. Bununla birlikte, basit bir biçimde yenilgiyi kabul etmemiz gerektiğini de söylemiyorum: Esas iddiam, daha çok yirmi birinci yüzyıldaki politik örgütlenmenin bünyesinde taşıdığı çetin gerçekliklerle yüzleşilmesi gerektiğidir. Özellikle de, devrimin ilk önce gelişmiş Birinci Dünya ekonomilerinde gerçekleşeceği ya da hatta böylesi bir devrimin, gerçekleşmesi halinde, ekonomik emperyalizmin küresel örüntülerinin sonunu getireceği şeklindeki geleneksel Marksist inancın terk edilmesi gerekiyor.

Yazımın burada çevrilen versiyonu, çağdaş akademik yayınların bildik yayımlanma usulüne uygun olarak, birkaç dergi hakeminin elinden geçti. Bu süreç, temel olarak karşıt görüşte yer alan isimlere bir dizi gönderme yapmam anlamına gelen sağlam bir “literatüre bağlılık”la sonuçlandı.

Bu metin ilk olarak 2010 yılında yayımlandığından bazı durumlar bir ölçüde değişti. Bu değişikliğin büyük bir kısmını, yayımlanan son kitabım olan *Biopolitical Imperialism* (Zürich, 2015) ile aldım. Esas itibarıyla

iddiamı kökten değiştirmemi gerektirecek bir durum yok ortada. Örneğin, bugün Suriye’de süregiden yangın, biyopolitik emperyalizm dediğim durumun bütün tipik alametlerini taşıyor: Biyopolitikanın ve yoksul bir ülke halkının zengin ülkelerin marjinal stratejik yararı uğruna baştan aşağı yerle bir edilmesi. Suriyeli mültecilerin kaderi üzerine Avrupa’da verilen güncel politik savaş, biyopolitik açıdan iki emperyalist politik tutum arasındaki çekişmeden biraz daha fazlasını ifade ediyor: Mültecileri kapının dışında tutmaya çalışan tutum, hiç şüphe yok ki dışlama vasıtasıyla Avrupalıların sahip olduğu ayrıcalıkları koruma niyetinde; bununla birlikte Angela Merkel’in başını çektiği öteki yaklaşımsa öncelikle savaşı kışkırtan emperyalizmin izlediği stratejinin başka bir kolunu oluşturuyor ve dışgöçü daha fazla teşvik ederek Suriye halkının çöküşünü hızlandırıyor.

Bizim durumumuzdaki ulus devletler açık bir biçimde konuyla bir ilgileri olduğunu reddediyorlar; ancak feragatlerine ilişkin söylentiler yine de abartılı olanın doğruluğunu ispat ediyor: Sıranın bize gelmesini beklemenin bir anlamı yok. Yunanistan gibi bir ulus devlet, avcı ulusların ve uluslararası para piyasalarının talepleri karşısında bir ulus devletin kendi nüfusunun güvenliğini sağlamaktan aciz olabileceğini gösterdi. Bu durumun nedeni, kısmen, aynı işi görebilecek uluslarüstü düzeyde işleyen herhangi bir çerçevenin olmamasıdır:

Devletlerin bugün içine düştüğümüz durumdan sorumlu olduklarını kabul etmemeleri, bizi parlak bir geleceğe uzanan bir gelişmeden ziyade bir bataklığın ortasına itmiştir.

Sonuçta, bana öyle geliyor ki, bugün sıra söz konusu sorunları tartışmaya geldiğinde artık her şeyi kasıp kavuran muazzam bir kuramsal ejderhadan söz edemeyiz. Kendimi şaşırtıcı derecede basit bir tezi gönülsüzce kabul ederken buluyorum: Dünya, zenginlerin faydalandığı ve daha zenginlerin daha fazla faydalandığı bir şekilde kurulmuştur. Zengin ülkelerin yurttaşları, yoksul ülkelerde yaşayanların çektikleri çileler pahasına bu durumdan yararlanmaktadır; gelgelelim, zengin ülkelerde de zengin ile yoksul arasındaki uçurum her geçen gün büyümekte, böylelikle kalıcı bir savaş ile ekolojik tahribatın hüküm sürdüğü bu dünyada açık bir şekilde bunlardan faydalanan bir sınıf varlığını sürdürmektedir. Durum karşısında bizi yönetenleri ahlaki açıdan kınayıp mahkûm etmemiz de pek bir işe yaramıyor. Demek ki olup bitenlere sistem düzeyinde meydan okumanın yollarını bulmak zorundayız. Burada “olup bitenler” derken, aslında iki şeyi kastediyorum: neo-liberalizm ve emperyalizm.

Neo-liberalizm, emperyalizmin doruk noktasında konumlanmış vaziyette ve neo-liberal asit banyosu muhtemelen 30. yüzyıla kadar sürecek bir yıkım ve yıkım kabiliyetine

sahip: Emperyalizm dünyayı devletler ile halklar arasında ikiye bölmekle ilgilenirken, neo-liberalizm bütün insanları sonsuz varyasyonlar altında sürgit bir ayrıma tabi tutup, emperyalist ya da anti-emperyalist olmaya zorlayarak dayanışmayı olanaksız hale getirmektedir. Bununla birlikte daha gidilecek uzun bir yol olduğunu, bu yolun ancak devletlerin sınırlarını yıkarak aşılması gerektiğini ileri süren bir eğilim de varlığını sürdürmektedir. Hiç şüphe yok ki, her zaman bir tür dayanışma olacağını öngörebiliriz. Yine de, bugün –hem kapitalizm hem de emperyalizmle bağlantılı olarak 1970’lerin ortalarından beri süregelen– direnişin derin bir kriz içerisinde olduğunu düşünüyorum.

11

Bugünkü direnişin en göze görünür biçimiyle son çırpınışlarına şahit oluyoruz: Neo-liberallik karşıtı, “kemer sıkma karşıtı” duruş, kapitalist yönetim çatısı altındaki sosyal demokrasi ögesini korumaya veya restore etmeye çalışıyor; bu mütevazı yönelimin, hatta bir ilerleme kaydedilse dahi, direniş açısından bir başarısızlık olduğu söylenebilir. Ulusal özgürleşme hareketlerinin çeşitli anti-emperyalist biçimlerinin direngen varlığından da söz etmek gerek elbette; her ne kadar artık –kendileri de mücadelenin son çırpınışlarından ibaret olan– bu hareketlerin emperyalist dünya sisteminden hakiki bir kopuş gerçekleştirebileceğine dair ussal bir beklentiyi sürdürme olanağı kalmamışsa da, söz konu-

su gerilimlerle ilişkili olarak bize en çok umut aşılayan arenanın Latin Amerika olduğu kanıtlanmıştır; ancak burada kaydedilen başarılar da belirleyici olmaktan ziyade sınırlıdır.

Anti-emperyalist umudun boşluğunda İslamcılığın yükselişini görebiliriz. İslami politik hareketler –örneğin, Hamas “İslami Direniş Hareketi” örneğinde olduğu gibi– zaman zaman bir direniş hareketinin ayırıcı özelliklerini gösterebilirler de, ciddi ölçüde dizginlenebilir haldeler; faize karşı olduklarını söyleyebilirler ancak aslına bakılırsa kesinlikle emperyalizme ya da kapitalizme karşı değiller, yalnızca faiz unsuruna ve bilhassa faizin kültürel ya da dinsel boyutlarına karşılar. Bu nedenle İslam’ın harekete geçirdiği bu yaklaşımlar kolaylıkla emperyalist amaçlara uygun hale getirilebilir; Suriye’deki iç savaşın ilk aşamalarında olduğu gibi, retorik olarak Batı’yla savaşma taahhüdü veren fraksiyonlar dahi gücü elde etmek için kestirme yolları izleyebilir.

Ayrıca, gücü az olsa da sınır tanımayan bir görüşü savunan aşırı sol güçlerin dünyayı çepeçevre saran düşlemsel varlığından da söz etmeliyim; bu sola göre devletsiz ve bütünlüklü bir komünizm, çağdaş dünyamızın yakalandığı bütün hastalıkların tedavisidir; ancak bu görüş gerçek reçetelerin eksik olduğu bir ütopyadır. Bir de çevreci hareketten söz etmek gerekir. Bu hareket, şüphesiz dünyadaki iklim değişikliğiyle mücadele ediyor; çünkü

söz konusu olan hayatta kalmaktır; ne var ki kapitalizmin giderek genişleyen yıkıcı eğilimlerini ciddi bir biçimde gemlemek hususunda ümit her geçen gün azalıyor.

Son olarak da “Çin’in yükselişi”ni işaret etmemiz gerek. Bunu bir model olarak değerlendirmek için epey erken olduğunu düşünsem de, Çin’in modelden ziyade basitçe bir olgu olduğunu düşünüyorum: Başka hiçbir Üçüncü Dünya ülkesi benzer bir gelişim kapasitesine sahip değildir ve Çin, bu bakımdan gerçekten dünyadaki tek ülke olmasa da, bunu başaran en geniş coğrafyaya sahiptir. Bu anlamda Çin’le karşılaştırılabilecek tek ülke Hindistan’dır ve nitekim bu ülke gelişme beklentileri bakımından sık sık Çin’le karşılaştırılmaktadır. Hindistan’da kökleşmiş kast sistemi ve öbür engellerin ilerlemeye mani olmasına karşın Çin’de bunların devrim yoluyla ortadan kaldırılması, iki ülke arasındaki keskin farklılığı açıklayabilir. Her ne olursa olsun, eğer Çin’in yükselişi emperyalizme karşı bir zafer olarak görülüyorsa, bu zaferin neleri içerdiği hiç de açık değildir; üstelik neo-liberalizme karşı bir zaferden söz etmek de pek olanaklı değildir.

Kanımca, Paris’te 13 Kasım 2015’te gerçekleşen saldırıların ardından yaşanan matem boyunca bu katliamın hiç tereddütsüz topluca kınanmış olmasında bugün için bir anlam yoktur. Ancak, bu saldırıların

dört bir yanında hunharca saldırılarda ölen insanların hayatlarının hesabını ayırım gözetmeksizin sorma tutumunda aranmalıdır; özellikle de daha birkaç gün önce tam da aynı dava uğruna hareket eden suikastçıların Beyrut'ta katlettiği insanların, Paris'tekilerle eşit kabul edilmesi gerektiği talebinde. Bu türden talepler, bilhas-sa sosyal medyada dillendirildiğinde, en iyi ihtimalle marjinal kaldı ve ne yazık ki duygulanım (etkilenme) ile tanı(n)manın en yüzeysel düzeylerinde gerçekleşti: Parisliler için olduğu kadar Lübnanlılar için de üzülmeliyiz ve canice öldürülmelerine ilişkin kınama ifadelerimizde fark gözetmemeliyiz. Bu türden jestlerin mesele-nin özüne –yani yapısal ve sistemli şiddete– gerçekten temas edip etmediği benim için pek açık değil. Farklı duygulanım ve tanıma yordamları farklı insanları hikâ-yenin bir parçası yapmaya yetse de, bu durum söz ko-nusu tutumları yeniden şekillendirmeye çalışan bir tür bilişsel davranışsal terapi aracılığıyla basitçe ele alınmaz. Asıl yapılması gereken, önemsiz sayılan ya da hiç sayılmayan insanların yaşamlarının hesabının sorul-masını talep etmektir.

Bu kitapta, kuşkusuz örnek teşkil edecek biyopolitik bir talebe de gönderme yapıyorum: 2013'ten beri Bir-leşik Devletler'de yükselen “siyah yaşamlar değerlidir” çıkışı. Bu talep –ha bu arada, bu sloganın karşısına “büt-ün yaşamlar Değerlidir” sloganını koymak sahte eşit-

likçiliği kâle almıyorum tabii ki– bir kez daha yalnızca slogan atarak, sloganlaştırarak değişim yaratılabileceği şeklindeki idealist yanılsamanın tehlikesini gözler önüne serse de, bize yürünmesi gereken yolu işaret etti. Siyah Yaşamlar Değerlidir hareketi, ABD’de yaygın bir hastalık olan ırkçılığa karşı somut ve ciddi bir direniş sergileyerek, heybesinde slogan atmaktan çok daha fazlası olduğunu gösterdi.

Siyah Yaşamlar Değerlidir, amaçları açısından biyo-politik emperyalizme karşı duran uluslararası bir hareketin olabileceğinden çok daha mütevazı. Tıpkı başka Batı ülkelerinde olduğu gibi, bugün Birleşik Devletler’de de ten rengi beyaz olmayanlar iş lafa geldiğinde en az beyaz olanlar kadar kıymetlidir; ne var ki Siyah Yaşamlar Değerlidir gibi bir hareket bu durumun aslen bir ikiyüzlülük ve çelişkiden ibaret olduğunu işaret ediyor. Demem o ki, böylesi bir ırkçılığın yok edilmesi yabana atılamayacak bir görevdir ve kuruluşundan bu yana Birleşik Devletler’de, bilhassa Afrika kökenli Amerikalılara karşı velut bir ırkçılığın baş göstermediği tek bir an yoktur (bu meseleyi bu kitapta olmasa da *Biopolitical Imperialism*’de ele alıyorum). Uluslararası durumsa çok daha vahim. Adalet isteyen birinin hangi otoriteye başvuracağı belli değildir: Ortada küresel bir devlet yok ve egemenliğini sürdüren emperyal bir güce, yani Birleşik Devletler’e başvurmakta ilk bakımdan

sorunlu: Birincisi, böylesi bir talebe yanıt vermelerini ummak için ortada belirli bir neden yok; ikincisi, böylesi bir yaklaşım onlara bu konuda meşruiyet bahşetmek anlamına gelir. Aslına bakılırsa, bu iki sorun Siyah Yaşamlar Değerlidir için de geçerli. Her durumda, bizim dışımızdaki yerleşik bir otoriteden basitçe bir şeyler talep edemeyiz. Farklı hayatların eşitliğine dair soyut iddialara gerçek bir güç kazandırabilecek ırkçı olmayan kurumların peşine düşüp ırkçı olanlara karşı savaşmak mecburiyetindeyiz.

Bu, mevcut konjonktürde dahi, biyopolitika ufku-
nun nihai olduğu manasına gelmez: Hayatın kendisi
bile her şey demek değildir; belli bir anlamda başka
her şeyin olanaklılık koşulu olsa bile. İnsanlar yalnızca
karın tokluğuna çalışıp yaşayamaz ve tüm politika da
biyopolitikadan ibaret değildir.

M. G. E. Kelly, Sidney, Aralık 2015

*Uzaktakilerdir, komşunuza sevginizin
bedelini ödeyenler.**

*Bütün uygarlıklar arasında en yaratıcı, en fetihçi, en kibirli
ve hiç şüphesiz en eli kanlı olanı Hristiyan Batı'dır.***

* Friedrich Nietzsche, *Thus Spoke Zarathustra*, Londra: Penguin, 1961, 87 [Türkçesi: *Böyle Söyledi Zerdüşt*, çev. Mustafa Tüzel, İstanbul: İş Kültür, 2003].

** Michel Foucault, *Security, Territory, Population*, New York: Palgrave Macmillan, 2007, 130 [Türkçesi: *Güvenlik, Toprak, Nüfus*, çev. Ferhat Taylan, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2013].

Michel Foucault bize iktidarın her yerde olduğunu öğretti (bkz. Kelly, 2008). Yayımlanmış analizleri; daha önce el değmediğini düşündüğü iktidar ilişkilerini hedef almıştı; bir bakıma, iktidara ilişkin devlet merkezli hâkim anlayışa meydan okuyordu. Bununla birlikte, 1970’lerin sonuna doğru verdiği –ve son dönemlerde daha geniş kitlelerle buluşan– derslerinde, önce “biyo-iktidar”, sonra da “yönetimsellik” kavramını geliştirerek devlet iktidarını analiz etmeye yönelmişti.¹

19

Yine de Foucault’nun vurgusu neredeyse tümüyle iç politika üzerinedir: Düşünürün devletler ya da hükümetler arasında süregiden iktidar ilişkileri üzerine hiçbir ciddi çalışma girişimi yoktur.² Bu boşluktan Foucault’nun düşüncesini uluslararası düzeye uygulayan bir literatür doğmuştur. Bunlar arasında belki de en ünlü çalışmanın sahibi olan Michael Hardt ve Antonio Negri, düşünürün biyoiktidar kavramının, aslında dünya çapında –İmparatorluk adını verdikleri– yeni bir “ağ ikti-

¹ Foucault *Security, Territory, Population* başlıklı kitabında yaptığının tam da bu olduğunu dile getirir, s. 118.

² Foucault’nun uluslararası politikayla ilgili düşüncelerinin detaylı bir şekilde ele alındığı bir yazı için bkz. Vivienne Jabri, “Michel Foucault’s Analysis of War”, *International Political Sociology*, 1, 2007, 67-81.

darı”nın oluşmakta olduğunu ileri sürmek için kullanılabileceği iddiasını taşırlar (Hardt ve Negri, 2000: xiv). Hardt ve Negri, “biyopolitika” ile “biyoiktidar” kavramlarını Foucault’nun kullandığı anlamda kullanıyormuş gibi görünseler de, kullanım biçimlerinde ortak hiçbir şey yoktur.³ Sıkça yinelendiği üzere, Hardt ve Negri “biyoiktidar” ve “biyopolitika” kavramlarını karşı kutuplar olarak (Hardt ve Negri, 2004) tanımlarken; Foucault iki terimi (bundan böyle benim de yapacağım gibi) birbirinin yerine geçecek şekilde kullanır.⁴

Ne var ki aynı zamanda, açık biçimde uluslararası siyaseti başka bir Foucaultcu tarzla ele alan ve gitgide büyüyen bir literatür daha var ve bu literatürün uluslararası ilişkilere yönelik yaklaşımında Foucault’nun biyoiktidar/biyopolitika kavramından ziyade öncelikli olarak düşünürün yönetimsellik kavramı kullanılmaktadır. Söz konusu literatür içerisinde “küresel yönetimsellik” diye bir şeyin olduğunu iddia edenlerin yanı sıra bir de bu iddiaya eleştirel yaklaşanlar bulunmaktadır. İlk ekol, küresel ölçekte olduğu varsayılan bir “yönetimsellik” çağı içerisinde olduğumuzu ileri sürer. Gel gör ki, ikinci öbekteki isimler –tıpkı benim de yapacağım gibi– bu yaklaşımı eleştirir. Yönetimsellik perspekti-

³ Bkz. Paul Rabinow ve Nikolas Rose, “Biopower Today”, *BioSocieties*, 1:2, 2006, 197.

⁴ Foucault, *Society Must Be Defended*, 243 [Türkçesi: *Toplumu Savunmak İçin*, çev. Şehinşah Aktaş, İstanbul: Kapı Yayınları, 2006].

finden söz alan Mitchell Dean, son dönemlerde ulus devletin çağdaş “küreselleşme” çağı içerisindeki temel öneminden bir şey kaybetmediğini ileri sürmektedir – aslına bakılırsa bu durumun günümüzde herkes için ayan beyan ortada olduğu söylenebilir (Dean, 2007). Jan Selby ise Foucault’nun iç politikaya ilişkin incelemesini uluslararası düzeye taşımanın, –aslında ortada olmayan– küresel bir yönetimsellikten, küresel bir biyopolitikadan söz etmenin, uluslararası alana ilişkin Foucault-cu yaklaşımlar geliştirmenin basit bir “ölçek büyütme” hatası olduğunu öne sürmektedir (Selby, 2007).

Bu yaklaşımların ikisini de ele alacağım. “Küresel yönetimsellik” perspektifi, Foucault tarafından ortaya konduğu haliyle “yönetimsellik” teriminin taşıdığı muğlaklıklardan ötürü dört başı mamur bir çerçeveye sahip değildir. Foucault, terimi bazen düşüncelerle pratikler arasındaki kavuşma, “yönetimsel bir ussallık” anlamında kullanırken, bazen de bizzatıhi yönetim anlamında kullanır; bazen terimi tarihsel olarak daraltılmış bir anlamda kullanırken, bazen de çok daha geniş bir çerçevede kullanarak genel iktidar kavramıyla aynı kefeye koyar.⁵ Bazı yorumcular –örneğin Nancy Fraser– “yönetimsellik” terimini tanımlamada hiçbir sorun yaşa-

⁵ Bkz. Kelly, *The Political Philosophy of Michel Foucault*, 60-61; ayrıca bkz. Wendy Larner ve William Walters, “Introduction: Global governmentality: governing international spaces”, Wendy Larner ve William Walters (ed.), *Global Governmentality*, Londra: Routledge, 2004, 3.

madan “küresel yönetimsellik” terimini kullanır; ne var ki, kavramın bütün kullanımlarında bir veya birkaç anlamda Foucault’nun geliştirdiği çerçeveye sadık kalınır.

Fraser, kendi adına, son kertede “yönetimsellik”i geleneksel anlamda yönetimle özdeşleştirir: Ona göre küresel yönetimsellik, ulus devletlerin ötesine geçen küresel bir yönetim katmanının su yüzüne çıkmasıdır; bir küresel yönetim meselesidir. Öte yandan Nicholas J. Kiersey, dünyanın dört bir yanında baskın tek bir ussalık, yani neo-liberalizmin olduğunu iddia ederek küresel yönetimsel ussallığı dar bir anlamda kullanır (Kiersey, 2009). Michael Merlingen ise Foucault’nun ortaya koyduğu kavramı en geniş anlamıyla alıp genel olarak iktidar manasında kullanır ve iktidarın uluslararası düzeyde, uluslararası iktidar ilişkileri ağı içerisinde işlediğini ileri sürer.⁶ Son olaraksa Michael Dillon ve Julian Reid, “yönetimsellik”i üç aşağı beş yukarı Foucault’nun biyopolitika kavramıyla eşanlamlı kabul ederek, “küresel yönetimsellik” terimini kullanır.

Kiersey ve Merlingen’in bu konudaki savlarının oldukça sınırlı olduğu söylenebilir: Savları, uluslararası düzeyde özellikle olağandışı herhangi bir şeyden

⁶ İlk kullanımın belki de en açık örneği Kiersey’in “Scale, Security, and Political Economy” başlıklı makalesidir. İkincinin bir örneği ise Michael Merlingen’in “Governmentality: Towards a Foucauldian Framework for the Study of NGOs” (*Cooperation and Conflict* 38: 4, 2003: 369-384) başlıklı kitabıdır. <https://rantey.org>

söz edilebileceğini içermez. Bu söylediklerim, onların çalışmalarının yararlılığını göz ardı etmek anlamına gelmez; daha ziyade basit bir şekilde, analizlerinin “küreselleşme” çağında uluslararası ilişkilerin yapısında yaşanan hiçbir önemli değişikliği teşhis edememesi bakımından Fraser ve Dillon ile Reid’in analizlerinden farkını işaret etmektedir.

Açıkçası, yaşadığımız çağda dünya yönetimi anlamında “küresel yönetimsellik”in gidişatında bazı gelişmeler olmuştur: Evvela, Fraser’ın (2003) işaret ettiği üzere, uluslararası kurumlarda ve uluslararası hukukta gelişmeler yaşanmıştır. Gelgelelim Dillon ve Reid (2001), bunun tam aksini iddia eder: “Biyopolitik yönetim, hükümet olmaksızın yönetme çabasıdır”; yani, günümüzde –ulusların başındaki hükümetlerden farklı şekilde işleyen– bir tür küresel yönetimselliğe şahit olmaktadır. Bu iddia, Hardt ve Negri’nin görüşünün yanı sıra küreselleşme üzerine kalem oynatan –ve günümüzde küresel politikanın ulus devletin sınırlarını aşmış olan sermayenin güçleri ve ulus-ötesi şirketlerin güçleri tarafından tanımlandığını ileri süren– başka isimlerin de görüşlerini anımsatır. Tıpkı Hardt ve Negri’nin “biyopolitik” “İmparatorluk” görüşü gibi, –hiçbir noktada aynı ölçüde olmamasına rağmen– Dillon ile Reid de aslında Foucault’nun düşüncelerinde kökeni bulmaktadır. Foucault, Dil-

lon ile Reid'in yaptığı gibi, ne “yönetişim”le “yönetim”i birbirinden ayırır ne de biyopolitikanın herhangi bir anlamda hükümete karşı olabileceğini ileri sürer.

Foucault'nun çalışmalarında “yönetimsellik”in aksine “biyopolitika” detaylı bir biçimde tanımlanmıştır ve değişmez bir anlamı vardır; bunun yanı sıra biyoiktidar kavramı, Foucault'nun bütün yapıtı içerisinde uluslararası ilişkiler alanına taşınabilecek tek kavramıdır. *Toplumu Savunmak Gerekir*'in son dersinde biyopolitik devletler –benim adlandırdığım şekliyle “biyoyönetimler” [*biopolities*] (Kelly 2004)– kendileri dışındaki devletlerle ilişkileri çerçevesinde, yani Foucault'nun bilerek “devlet ırkçılığı” olarak adlandırdığı mekanizmalarla bağlantılı şekilde ele alınmıştır.

Foucault, biyopolitikayı/biyoiktidarı belli bir zamanda keşfedilmiş olan, farklı özel teknikleri ve icatları bir araya getirebilen, her fail tarafından esnek şekilde kullanılabilen ve teknik bilgi olarak aktarılabilen bir iktidar *teknolojisi* biçiminde tanımlar. Foucault için biyoiktidar özellikle nüfusların denetimini olanaklı kılan bir teknolojidir. Bu teknoloji, yönetimselliği çepeçevre saran nüfus sayımları, oy pusulaları, hidrografi ve sigorta poliçeleri gibi çeşitli teknikleri içerir. “Nüfus” bizzat biyopolitika tarafından inşa edilmiştir: Biyopolitikadan önce modern anlamıyla “nüfus” diye bir şeyden söz edilemez. Nüfus kavramı da ancak on ikinci yüzyıl-

da baş gösterir; bundan önce “nüfus”, yalnızca belli bir verili alanda olan insanlara gönderme yapıyordu; “politik bir vasma” değil (Foucault, 2009).

Nüfusun ortaya çıkmasının anlamı, *en masse** insanlar üstündeki eski denetim teknolojisiyle, Foucault’nun koyduğu isimle “hükümler iktidar”la karşılıklı içerisinde anlaşılabilir. Hükümler iktidar, gösterişli ve olağanüstü bir fiziksel şiddet teknolojisiydi: İnsanlar öncelikli olarak tepeden inme bir şekilde, hükümlerinin *ad hoc*** müdahaleleriyle ve ölüm tehdidine dayanan bir zorlamayla denetim altında tutuluyorlardı. Biyoiktidarın “biyopolitika”sının aksine hükümler iktidar, “ölüm-politikası”dır (Foucault, 2000:416): İlki insanları yaşamdan faydalanma ve insanlığın kalıcı esenliğine özen gösterme vasıtasıyla denetim altına alırken, ikincisi ölüme ya da ölüm riskine maruz bırakmayı, insanları itaat altına almayı kullanır. Biyoiktidar, devletin ülke içerisindeki baskın mekanizması olarak hükümler iktidarın yerini almıştır. Yine de ölüm-politikası biyopolitik düzenlemenin sınırlarındaki bir araç olarak vazgeçilmezliğini korur: Biyoiktidar belki bir isyan ihtimalini bastırabilir; ne var ki, bir kere patlak vermiş ve devlet otoritesini tehdit eden bir isyanın denetim altına alınmasını sağlayabilecek –ölümcül silah kullanımı

* Topluca, toplu olarak. –ç.n.

** Geçici, sonradan kaldırılan, kitap arşivi –<http://rantey.org>

dışında– hiçbir teknoloji yoktur. Benzer bir biçimde, ölüm-politikası bir devletin başka bir devletle karşı karşıya geldiğinde başvurduğu bir teknolojidir, yani Clausewitz’in deyişiyle “politikanın başka araçlarla sürdürülmesi”dir.

Bu nedenle, Dillon ve Reid’in biyopolitik yönetişimin “hükümete/siz/yönetimsiz” yönetim anlamına geldiğine yönelik iddiası, biyopolitikaya dair esas noktayı, yani yönetmeye yardımcı olduğu gerçeğini iskalamış görünüyor. Doğrusu, biyopolitika kavramında kurumsal devlet aygıtının dar anlamı çerçevesinde hükümeti/yönetimi ima eden hiçbir şey yoktur aslında: Biyopolitikayı büsbütün özel ya da tamamen özelleştirilmiş olarak görebildiğimizde bu durum kavranabilir. Tarihsel açıdan bakıldığında, biyopolitika hiç de böyle işlemez; aksine, günümüzde –Dillon ve Reid’in iddia ettiği gibi– tam da bu biçimde, küresel bir hükümet/yönetim olmaksızın işleyen bir *küresel biyopolitikadan* söz edebilir miyiz? Gerçekten de –Maija Holmer Nadesan’ın benzer biçimde, her ne kadar laf arasında söyleyip geçiverse de, iddia ettiği gibi (Nadesan, 2008: 189)– küresel yönetimsellik çerçevesinde yönetilen küresel bir nüfustan mürekkep küresel bir biyopolitikadan *hiç* mi söz edilemez?

Kanımca Foucault, yaşamın “kendisini yöneten ve idare eden teknikler”den oluşan bir kompleks

“Batı dünyası dışında kıtlık hiç olmadığı kadar büyük bir ölçekte yaşanmaktadır” ifadesine atıfta bulunduğu, yaşadığı dönemde ortada küresel biyopolitika diye bir şey olmadığı konusunda hayli emindi; ancak o zamandan bu yana muhtemelen köprünün altından epeyce su geçmiştir (Foucault 1998). “Küresel yönetimsellik”ten ziyade küresel bir biyopolitikanın söz konusu olup olmadığı sorunu, şu iki şeyin var olup olmadığına sorununa indirgenmiştir: Küresel bir *nüfus* ve –bunun inşası ve düzenlenmesine olanak sağlayan– küresel bir *aygıt*. Eğer bu ikisinin varlığından söz edilemiyorsa, yalnızca bu türden Foucaultcu bir küresel biyopolitikanın değil, aynı zamanda –geleneksel, ulusal hükümetlerle aynı düzenin bir parçası olarak düşünülebilecek– hiçbir “küresel hükümet”in/“küresel yönetim”in de esamisi okunamaz.

Küresel bir biyopolitikanın varlığına aykırı ilk nokta, devletler arasındaki sınırların varlığını halen sürdürüyor olmasıdır. Toprak üstündeki sınırlar önemini tartışmalı bir şekilde yitirmişse de, bu durum William Walters'ın taşı gediğine koyan adlandırmasıyla “biyopolitik sınır” denen şeyin sahneden çekilmesi için bir maske görevi görür.

Biyopolitikanın tarihsel bir geçmişi olduğu gibi, her zaman için bir sınırı da olmuştur. Foucault'nun açıklamasına bakıldığında bu, biyopolitika ile ölüm-politikası arasındaki açık zıtlığın gerektirdiği bir şeydir: Biyopolitika yönlendirdiği yaşamı genişletip çoğaltmaya çalışırken, ölüm-politikası herhangi bir yönlendirme ya da yok etme olmaksızın yaşamı sürdürmeye cevaz verir. Bu çelişkiyle başa çıkmak için, her iki politikanın da iş başında olduğu, kimin hangi teknoloji tarafından kapsanacağını belirleyen bir sınırlama ilkesinin var olması gerektiği görülür. Foucault, bu ilkeye “devlet ırkçılığı” adını vermişti.¹ Ölüm-politikası dev-

¹ Foucault'nun bu terimi kullanım şekli, –düşünürün Batı politik düşüncesi içerisindeki ırk söylemlerinin soykütüğünü çıkardığı– *Toplumun Savunmak Gerekir*'deki bağlam içerisinde anlaşılmalıdır. Günümüz biyopolitikasının ayrımcı pratikleri, ırk söylemine dair, biz

letin hem içerideki (örneğin suçlular) hem de sınırları dışındaki düşmanlarına karşı mevzilenmek için kullanılabilmelidir. Devlet ırkçılığı, söz konusu iç ve dış unsurların, özen gösterilen nüfustan biyoiktidar vasıtasıyla ayrıştırılmasını sağlayan bir araçtır. Burada “ırkçılık” teriminin kullanılması, Foucault’nun Batılı “ırk savaşı” söylemi üzerinden kaleme aldığı dışlamanın soykütüğünün bir işaretidir. Foucault’nun derdi, nüfusun dışına itilenlerin zaten farklı bir “ırk”tan geldiğinin ve düşman etiketi altında düşünülen içerideki unsurlarınsa “ırk”ın sağlıklı parçaları olduğunun dile getirilmesidir. Irkın aleni sözdağarı bugün bile resmî söylemler içerisinde tabu olmaya devam etse dahi, “ırkçılık” terimini kullanmakta ısrar etmek, bize bu işlevsel ayrımların varlığını halen sürdürdüğünü anımsatır.

Devlet ırkçılığının uluslararası boyutu, biyoyönetimin [biopolity] sınırında vuku bulur. Biyopolitik sınır, genelde kavrandığı şekliyle bölgesel ayırımdan, bir devletin toprağını bir başka devletinkinden ayıran sınırdan farklıdır. Biyopolitik sınır, toprakları değil; nüfusları ayırır. Biyopolitik sınır gün geçtikçe daha çok es-

ve onlara dair politik bir kuramsallaştırma sunmaktadır; yani devlet ırkçılığını. Bu, “ırkçılık” teriminin gündelik kullanımından ayrı tutulmalıdır. Bu gündelik kullanım, ırka ilişkin tarihsel söylemin bıraktığı mirasın yalnızca bir parçasıdır; öteki parçalarsa devlet ırkçılığını, Marksizmi ve aslına bakılırsa Foucault’nun kendi çalışmasını içermektedir. Bunlar, ırkla aynı dilden konuşan sınıf mücadelesi düşüncesiyle uyumludur.

kisinin, yani “jeopolitik sınır”ın –özellikle de Avrupalı “Schengenland”ın²– yerini almaya başlamıştır: Eski ulus devletler arasındaki biyopolitik sınırlar varlığını sürdürürken, insanların hareket etmelerine mani olan eski karasal sınırlar silinmeye yüz tutmuştur. Bu yer değiştirme, hayli yeni bir meseledir: Biyopolitikanın doğuşundan sonra dahi, karasal sınırlar çok uzun bir süre boyunca nüfusları ayırmanın başlıca aracı olmuştur.³ Devletler, elbette halen toprağa bağlıdır ve söz konusu biyopolitik sınır bir ölçüde karasal sınırı bünyesinde barındırır: Karasal sınır, insanların ait oldukları nüfusa göre süzgeçten geçirildiği bir yer olarak iş görebilir; ne var ki biyopolitik sınır, hem devletin sınırları dahilinde hem de dışında bundan çok başka yerlere uzanır.

² Bkz. William Walters’ın biyopolitik sınır üzerine öncü çalışması “Mapping Schengenland: denaturalizing the border”, *Environment and Planning D: Society and Space*, 20, 2002, 561-580. Hem uluslararası siyaset sosyolojisi hem de kıta felsefesi içerisinde sınır meselesini ele alan çalışmalara dair genel bir tartışma için bkz. Mark B. Salter, “The Global Visa Regime and the Political Technologies of the International Self: Borders, Bodies, Biopolitics”, *Alternatives*, 31, 2006, 167-189, 167-177.

³ Bu değişim Étienne Balibar tarafından şu çalışmalarında tespit edilmiştir: “World Borders, Political Borders”, *PMLA*, 117, 2002, 71-78; “The Borders of Europe”, P. Cheah ve B. Robbins (ed.), *Cosmopolitics: Thinking and Feeling Beyond the Nation* içinde, Minneapolis: University of Minnesota Press, 1998; *We the People of Europe: Reflections on Transnational Citizenship*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 2004 [Türkçesi: *Biz, Avrupa Halkı, Ulusaşırı Yurttaşlık Üzerine Düşünürler*, Çeviren: Türkçü, İktisatçı, 2008].

İnsanlar, karasal sınırları, geçtikleri sınırlar dahilinde yaşayan insanların oluşturduğu nüfusa dahil olmadan aşarlar; tıpkı geride bıraktıkları toprakta yaşayan nüfustan çıkmadıkları gibi. Yasadışı göçmenler, biyopolitik sınırı aşmak mümkün olmaksızın karasal sınırları geçerken tam da bu durumdadırlar: Ulusal sınırları bir kez delip geçtiklerinde, –her ne kadar farklı topraklarda farklı ölçülerde gerçekleşse de– kendilerini biyopolitik açıdan dışlanmış halde bulurlar; bazı yerlerde sağlık hizmetlerine erişebilir, çocuklarını okula gönderebilir ya da ehliyet alabilirler; ancak yasal bir mukimin sahip olduğu bütün haklardan eksiksiz bir şekilde yararlanamazlar. Yasal göçmenler de bazı engellerle karşılaşabilir elbette: Sosyal yardım hükümlerinden yararlanmalarını kısıtlayan sınırlı vizelere sahip olabilirler örneğin. Günümüzde, kabul etme ile dışlama arasındaki araf hallerinin, çok katmanlı ve hayli seçici biyopolitik sınırın kapsamı şimdiye kadar hiç olmadığı kadar geniş bir aralığa yayılmış durumda. Kuşkusuz, nüfus kavramı bir soyutlamadan ibarettir. Bir kişinin şu ya da bu nüfusa ait olduğunu her zaman açık bir biçimde saptayamayız. Her ne kadar, biyopolitik kabul görme dereceleri yürütülen politikalar içerisinde kesin ve ayrıntılı bir biçimde detaylandırılmışsa da; devletler ve kurumlar kime, hangi koşullar altında yardım edeceğini bilmezler. Bu kitap, uluslararası hukukun, uluslararası ilişkilerin ve uluslararası politikaların açık bir

biçimde tanımlama konusunda sorun yaşamaktadırlar. Bütün bu kurallar –analiz edilebilecek– belirli dışlayıcı ilkeleri izler.

Biyopolitik sınır, büyük oranda içeriye avantaj sağlayacak bir şekilde geçirgendir: Bu bakımdan kusursuz olmadığı gibi, avantajlı olanın içeri girmesine, dezavantajlı olanınsa reddedilmesine veyahut sınırdışı (sürgün) edilmesine cevaz veren bir tarzla işler. Elbette bu seçme (seçilip ayıklanma) ilkesi, söz konusu meseleyi ele alırken biyopolitika kavramına başvurmamış düşünürlerce de öne çıkarılmış; özellikle de aralarından sivrilen iki Fransız düşünür –Foucault’ya yakın durup açıkça ondan etkilenmiş olan– Étienne Balibar ve Robert Castel tarafından vurgulanmıştır.

Mültecilere sığınacak bir yer vermek, söz konusu biyopolitik avantaj ilkesinin bir istisnasıdır; yine de hiç şüphe yok ki mülteci politikaları devletlerin kendi çıkarlarının bir parçası olarak düşünülmelidir: Sığınma meselesini halletmek için uluslararası sözleşmelere imza atılmıştır; çünkü bu sözleşmeler altına imza atanların koltuğuna hiçbir hanel getirmez. Bunun da ötesinde, mülteciler genellikle onları kabul eden ülke ulusunun düşman bellediği siyasal yönetimlerin varlığını sürdürdüğü, demografik olarak zayıflayan ve yerinden yurtdışına edilecek kişilere yönelik kaygının

kolaylaştığı ülkelerden geldiklerinde kabul görürler.⁴ Gelgelelim, eğer ortada mültecilerin onları kabul eden ülke nüfusunun refahını ve istikrarını bozacağına dair en küçük bir işaret varsa, bu durum hemencecik mevcut mülteci rejiminin yanlışlığına yorulur. Sonuç olarak politikacılar, zaten çeşitli sorunlarla boğuşan halkın sırtına yüklediği sorumluluğa *karşın*, mültecileri salt insani gerekçelerle kabul etmemiz gerektiğini söylemezler; hatta mültecileri savunan politikacılar bile, neredeyse şaşmaz bir biçimde mültecilerin ülkeye gelmesinin son kertede nüfusun işine yaradığını iddia ederler. Geçmişten getirdiklerini ve beceri düzeylerini düşünmeksizin iktisadi açıdan faal olan herkesi buyur eden Batılı ülkeler, aslına bakılırsa mültecilerin bir kısmının nüfus için faydalı olduğunu düşünürler; çünkü mültecilerin sahip oldukları genç nüfus ve yüksek doğum oranları, zengin ülkelerin gitgide düşen doğum oranlarının yol açtığı demografik felaketi bir nebze de olsa savuşturur. Batılı ülkeler, üretken olmayan çocukluk döneminde ekonomik olarak hiçbir yatırım yapmak zorunda kalmadıkları, yetişip hazır hale gelmiş işçilerden kazanmış olurlar

⁴ 2006 yılında Amerika'ya en çok göç veren beş ülke (İç Güvenlik Departmanı'nın verilerine göre) sırasıyla Somali, Rusya, Küba, Vietnam ve İran'dır. Bu ülkelerden gelen göç, toplam göçün yüzde altmışından fazlasına tekabül ediyor. Listede –ülke içindeki karışıklıkların (Somali hariç tutulursa) diğerlerinden çok daha kötü olduğu– Irak ve Afganistan'ın eksikliği dikkati çekiyor. Buralardan kaçanlara bir zamanlar kucak açan Amerika Birleşik Devletleri, artık dost sayılan bu ülkelerin gücünü kırmak istiyor. <http://hmg.org>

böylelikle. Yine de günümüzdeki yaygın yaklaşım, mültecinin salt emek kapasitesinden ziyade çok daha zorlu bir dizi ölçütü yerine getirmesi gerektiği yönündedir.

Bu göç ayrıca dışarıdan bir etkiye de sahiptir: Enine boyuna ele alındığında, Birinci Dünya ülkelerine doğru yaşanan göçler, hâlihazırdaki nüfusa rağmen yine de göçmenleri kabul eden ülkeleri güçlendirmektedir. Birinci Dünya'daki hükümetlerin cesaretlendirmesiyle göç eden bir grup insan, genellikle –örneğin sağlık uzmanları gibi– hayati bir biyopolitik role sahip olan kişilerdir ve bu uzmanlar, teknik ile devlet tabanlı teknolojilere ilişkin bilgiyi haizdir. Bütün ülkeler arasında insan akışı yaşanmaktadır; ancak –biyopolitik açıdan belki de en önemli uzmanlık alanı olan– tıp alanında bu “beyin göçü” düzenli olarak yoksul ülkelere zengin ülkelere, hiyerarşik olarak en zengin ülkelere doğru; son kertede Amerika Birleşik Devletleri'nin faydasına olacak şekilde yaşanmaktadır (Ncayiyana, 1999). Genel olarak, yoksul ülkelere zengin ülkelere göç eden insanlar, geldikleri ülkelerdeki ortalamaya kıyasla çok daha vasıflıdır ve yine bu insanların hali vakti de daha yerindedir: Üçüncü Dünya'daki insanlar çoğunlukla –yasadışı yollardan dahi olsa– Batı'ya ulaşacak kaynaklara sahip değildir. Bu durum, aynı zamanda Batı'ya ulaşmayı başaran mülteciler için de aynen geçerlidir; en azından bunu gerçekleştiremeyen çok daha büyük bir mülteciler kitlesine karşın.

Defter-i kebirin öbür yüzündeyse evinden uzağa giden göçmenlerin gönderdikleri dövizler var. Hatta öyle bir durum oluştu ki, bu paralar Sahra-Altı Afrika'da dış finansman yaratmanın asli unsuru haline geldi (Dünya Bankası, 2006). Eğer bu dövizler, söz konusu ekonomilerin yetişmiş nitelikli insan gücünü tümüyle kaybetmeden büyümesine yol açan bir ekonomik gelişime kapı aralıyorsa o halde kısa vadedeki vasıflı insan kaybı uzun vadede muhtemelen telafi edilebilir. Gelgelelim, söz konusu ekonomiler işi bu raddeye vardırılmaz; aksine göç eden insanlar için bir itici güç gibi hareket ederler. Bu nedenle de ülkenin gelişim kapasitesini azaltırlar.

Göç rejiminin genel etkisi yalnızca kendine hizmet etmez; aynı zamanda –zengin ülkelerin kendi nüfusu dışındaki insanlık havuzundan hayatlar devşirdiği– biyopolitik bir asalaklık [*parasitism*] biçimine de hizmet eder. Bu ifadeyi düşünölebileceğinden çok daha gerçek anlamıyla kullanıyorum. Nitekim, küresel bir biyopolitik ya da küresel bir nüfus bir yana bırakılıp konu salt sınırlar bazında ele alındığında bunların yalnızca nüfusları ayıran bir çeper olmadığını, aynı zamanda bir taraftan öbür tarafa geçişte yaşamı çekip içine alan, canlılığı emen bir noktayı, farklı nüfuslar arasındaki karşılıkların en çarpıcısını içerdüğünü de görürüz.

Bununla birlikte, Barry Hindess ise, ne yazık ki –tam da “insanlığın Defter-i Kebirde nüfuslanmadığı” vası-

tasıyla işleyen “uluslarüstü bir yönetim rejimi” şeklindeki– küresel bir biyopolitikanın gereklerini karşılamaktan uzak küresel bir yönetimsellikte karşı karşıya olduğumuzu ileri sürer (2002: 130). Hindess burada, insanlığın doğal olarak yekpare bir nüfus, bütün ulusların “alt-nüfuslar”ını teşkil ettiği “küresel bir nüfus” oluşturduğu şeklindeki sorgulanmaya muhtaç savı doğru kabul ederek çıkarımda bulunur; oysa aslında hiçbir nüfus (Foucault için) biyopolitik olarak inşa edilmesinden önce var olmaz (2000: 148; 2002: 130). Hindess, ülkeler arasında nüfusların bölüşümünün, nüfuslar arasındaki ayırımın yapay olduğunu kavramış; ancak devlet eliyle yürütülen bazı çalışmaların tıpkı ilk baştaki gibi nüfusları da ayrı ayrı inşa etmesi gerektiğini anlamamıştır. Hindess’in savı daha ziyade şuydu: Nüfusların bu şekilde pay edilmesi, onları tek başına oluşturan Vestfalya Antlaşması’yla resmen tesis edilmiştir (2002: 131). Gelgelelim Vestfalya’nın böyle betimlenmesi yanlış olacaktır: Vestfalyacı düzen, tıpkı adını aldığı anlaşmalar gibi, uluslarüstü değil, uluslararasıdır. Egemen, bağımsız devletlere yapılmış bir ek değil; onlar arasındaki, birbirine saygıya dayalı bir anlaşmadır: Hiçbir uluslarüstü veya hatta uluslararası kurumu işaret *etmez*; aksine üzerinde uzlaşmış egemen devletlerin önceki mevcudiyetini varsayar. Devletlerin birbiri karşısında eylemlerini sınırlayan ortak bir anlaşma olmanın ötesinde, bir kiplik, bir düzen, bir yapı, bir

özelliği de yoktur. Hindess, sınırları aşan nüfusların hareketlerini engellemeye çalışan bir komplocunun ağzıyla konuşur; oysaki –zaman zaman pratikte komplolar olsa bile– böyle bir komploya gerek yoktur. Nüfusların hareketlerinin denetlenmesi, Vestfalyacı sistemin bir parçası değildir ve birden çok ulusu kapsayan anlaşmalar, insanların hareketlerinin güvenliğini sağlama yönünde karşılıklı bir anlaşmayı içerse dahi bu durum uluslararası tülüğü işaret etmez, aksine tam da uluslararası bir anlaşmayı ifade eder. Bunların yanı sıra, Vestfalyacı sistem içerisindeki her durumda sınırların tek taraflı olarak güvenliğinin sağlanması da olanaklıdır: Bir ülke, komşusu hiçbir şey yapmasa dahi onunla arasındaki sınırda hem girişi hem de çıkışı güvenlik altına alabilir.

Sınırları zorunlu kılan biyopolitikanın kendisi değildir: Aksine, onları zorunlu hale getiren biyopolitik bir ilgiden mahrum bırakılmış halk kitleleridir. İçeri girmek isteyen ama kendisine izin verilmeyen, dışarıda bekleyen insanlar varsa; o halde hükümler iktidar (egemen güç) bu insanların ülkeye girmesini engellemek maksadıyla harekete geçmek zorundadır. Böylesi bir dışlama, ortada küresel bir biyopolitikanın olmadığı, küreselleşmemiş bir Birinci Dünya’da yaşadığımız anlamına gelir. Demografik açıdan dışarıya bir risk içerdiğinden ötürü söz konusu dışlama biyopolitik açıdan kaçınılmazdır. Çünkü uluslararası biyopolitik ilişkilerden ya da as-

lında refahın genel düzeyinden ötürü dışlanmış olanlar, –biyoyönetim yaklaşımlarımızın sınırlarını aşan insanların hareketleri için bir motivasyon yaratarak– içerde yer almaya gücü yetenlerden daha aşağıda yer alır. Biyopolitikamızın küreselleşmesi, sonunda hiçbir biyopolitik sınır kalmaması anlamına gelir: Ne ötekileri dışlamaya yönelik bir gereksinim duyulur ne de ötekilerin dışlanacakları bir şey kalır.

Zengin ülkelerin yoksul ülkelere yönelik yürüttüğü yardım programlarında gönüllü olarak çalışan tıbbi ve teknik personelin dağılımında, bizim seçici biçimde geçirgen sınırlarımız vasıtasıyla, insan sermayesinin birikimine karşı dengeleyici bir olgunun olduğu ileri sürülebilir. Elbette, daha önce gördüğümüz üzere, bu türden bir personel göçünün genel eğilimi ağırlıklı olarak karşıt yönde gerçekleşir ve zengin ülkelere gelip yoksul ülkelere çalışan insanlar genellikle buralardaki varlıklarını çok uzun zaman sürdürmezler, bu nedenle de zengin ülkelere göçen ekonomik göçmenlerin yaptıkları şekilde nüfusu zenginleştirmezler.

Bununla birlikte, zengin ülkelere yoksul ülkelere doğru yaşanan yardım akışı sürekli olarak artıyor. Bu durum *prima facie** her türden asalakçılığa karşıt bir eğilim gibi duruyor. Ne var ki yardımın toptan etkisine bakıldığında, tıpkı göçmen denetimlerinde olduğu gibi bu durumun da aslında zengin ülkelerin çıkarlarına hizmet ettiği görülür. Aslına bakılırsa, Dünya Bankası'nın verdiği –ve borçlunun elini kolunu bağlayan– krediler de dahil olmak üzere, “yardım” diye adlan-

* İlk bakışta, dışarıdan görüldüğü kadarıyla. –ç.n.

dırılan eylemler söz konusu olduğunda epey dikkatli olmak gerekir. Bu krediler zaman zaman yardım ve daha nadir durumlarda –genellikle yardım edenin stratejik çıkarının apaçık olduğu durumlarda verilen¹– koşullu yardım sınıfına sokulsa da, günümüze gelene kadar bunlardan en çok faydalananlar ne hikmetse Irak ve Nijerya’daki petrol üreticileridir.

Elbette, Birinci Dünya’nın Üçüncü Dünya’ya bulunduğu yardım ve bağışlardaki ciddi fedakârlık hususunda şüpheye mahal yoktur. Birleşmiş Milletler, bağış yapan ülkelerin gayri safi milli hâsılasının 0,7’sini yardımlar için bir ölçü olarak belirlemiş olsa da henüz bu rakama ulaşamamıştır.² Özel bağışlar ise, devletlerin son kertede yetersiz bağışlarıyla karşılaştırıldığında bile halen epey sönük kalmaktadır.

Yardım yapmanın ardında taktikle işleyen bir mantıktan fazlası vardır. Yardım, yardım yapan ülkenin güvenliği açısından genel bir işleve sahiptir: Jeopolitik güvenlik için gerekli olan bir dizi tolerans çerçevesinde yardım edilen ülkelerin istikrarını korur; başka bir bölgeye de sıçrayabilecek olan kışkırtıcı ve düzensizli-

¹ Krş. Bernard Poirine, “A Theory of Aid as Trade with Special Reference to Small Islands”, *Economic Development and Cultural Change*, 47:4, 1999, 831-852. Poirine yardım ilişkilerinin stratejik düşüncelerle yakından bağlantılı olduğunu gösteriyor.

² OECD Sağlık Verileri 2008, OECD Veri Arşivi - <https://data.oecd.org/>

ğin önüne geçer. Ayrıca (bilhassa orta gelirli ülkelere yapılan yardımlarda) ticareti hareketlendirir ve bir propaganda malzemesi olarak işlev görür. Burada gizli kapaklı bir komplo falan yoktur: Bu işlevlerin hepsi ayan beyandır; herhangi bir hükümet, yardım için para harcamasını söz konusu yardımın jeopolitik istikrar için zorunlu, ticaret için önemli olduğunu, ayrıca dostlarımıza yardım etmenin iyi bir şey olduğunu ve bunun kendi topraklarımızın dışındaki ünümüzü arttıracaklarını söyleyerek kendi çıkarları temelinde meşrulaştırmış olur.

Yardım, yardımda bulunan ülkenin güvenliği için isteğe bağlı ilave bir seçenek değildir. Daha ziyade, tıpkı ölüm-politikasının kullanılması gibi iç siyasetin dışsal bir yansımasıdır. Bunun en açık örneği, salgın hastalıkları (engellemeyi) hedefleyen yardımlardır: Hastalık sınırları aşabilir; bu nedenle bu türden hastalıklara karşı yürütülen küresel çabalar, ayırım yapmaksızın her nüfusu korumaya yöneliktir. İlkece, yalnızca bir nüfusu karantina altına almak olanaklıdır; ancak kuşkusuz böylesi bir yaklaşımın uzun vadede olumsuz –özellikle de ekonomik– sonuçları olacaktır. AIDS, günümüzde zengin ülkelerin denetim altına almaya çalıştığı yaygın hastalıkların en önde gelen örneğidir: USAID, 2006 yılında AIDS ile savaşmak için 2,8 milyar dolar harcamıştır. Bu rakamı, 2005 yılında sırtıma/savay için har-

canan 100 milyon dolarla karşılaştıran; aslında sıtma daha çok insanı öldürür ama ne de olsa zengin ülkelerde sıtmaya pek rastlanmaz. Aslına bakılırsa, sıtmayı önlemeye dönük çalışmalara para bulmak maksadıyla kampanya yürütenlerin bugünlerde kullandığı temel iddialardan biri, sıtmanın HIV'in yaygınlaşmasını artırdığıdır. Bu durum, sıtma önleyici programlara harcanan paranın son dönemlerde artmış olmasını açıklar. Kuşkusuz, AIDS örneğinde Üçüncü Dünya'da bu hastalıkla savaşmaya ekonomik katkı yapma çağrıları, neredeyse şaşmaz bir şekilde “güvenlik” ağzıyla konuşur. Bununla birlikte, AIDS salgınının –hükümetlerin çeşitli düzeylerde kayıtsız kalarak izin verdiği– nüfus artışının denetim altına alınmasında güvenlik açısından olumlu sonuçları olduğunu dile getiren, aksi yönde görüş bildirenler de vardır elbette (Elbe, 2005).

Günümüzde insani yardım ve kalkınma yardımı, insanları ne öldürüyor ne de yaşıyor; daha ziyade onları hayatta tutuyor. İşte durumu bir biyopolitika örneği kılan da budur. Dahası, Mark Duffield'ın ileri sürdüğü üzere bu durum, çekirdek nüfusu korumak için başvuru alan alt düzey bir biyopolitikadır: “Amacı, yoksulluğu azaltma ve toplumsal direnci güçlendirme olarak ilan edilmiş bir uluslararası kalkınma, biyopolitik bir teknolojidir. Gelgelelim bu, gelişmiş toplumların emniyet ağlarıdır. Bu ağlar, bir kişiyi korumak için bir güvenliği temele alan

biyopolitikasından farklı bir biyopolitikadır” (Duffield, 2006). Dışarıdakine yönelen alt düzey bir biyopolitika, gözetleme ve müdahaleyi içerdiği ölçüde içeridekine yönelen bir biyopolitikayı andırır. Dillon ve Reid’in iddia ettiği üzere, bu anlamda yardım küresel bir biyopolitikaya benzer: “Biyopolitik küresel gelişim ve yardım politikaları, –“küresel yoksul” diye adlandırılabilen– girift bir nüfus inşa eder; çünkü nerede bir nüfus varsa orada bir biyopolitika işbaşındadır ve bu durum ‘küresel bir biyopolitika biçimi’ni işaret eder” (Dillon ve Reid, 2001: 48). Ayrıca bu alt düzey biyopolitika hayli gelişigüzel olduğundan neredeyse biyopolitika bile sayılamaz; en azı sağlamak için bile bir garanti veremez: Elbette dünya devleti diye bir şey olmadığı için dünya nüfusu diye de bir şey yoktur; yeryüzündeki kimi insanlar bu alt düzey biyopolitikanın bile tamamen dışında bırakılmışlardır ve bu milyarlarca insanın kapsamı, zaman ve mekân boyunca büyük farklılıklar gösterir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve HIV/AIDS üzerine yürütülen Birleşmiş Milletler Programı (UNAIDS) gibi uluslararası kurumlar, özellikle bilgi toplama ve Üçüncü Dünya’daki biyolojik sorunlara yönelik çözüm önerilerinin eşgüdümünde, bu alt düzey biyopolitikanın gidişatında hayati bir rol oynar (Elbe, 2005). Ne var ki, bunlar yardımın çok cüzi bir kısmından sorumludurlar; yardımların büyük çoğunluğu, hatta çoğu –bu

organizasyonların bütçelerinin çoğunu sağlayan– Birinci Dünya devletlerinin hazinelerinden gelmektedir.

Yardım, yalnızca yapanın çıkarına hizmet etmez; aynı zamanda –tıpkı göç rejiminde olduğu gibi– Üçüncü Dünya’daki biyoiktidarın fiili olarak altını oyma eğilimindedir. Bu noktada, uluslararası ilişkilerdeki bağımlılık teorilerindekine benzer bir konum alıyoruz. Aradaki farksa neyi temel aldığımızdan kaynaklanıyor: Biz, ekonomiler arasındaki ilişkinin temeline dair ticaret üzerinden bir tartışma yürütmüyoruz; aksine yardımın basitçe herhangi bir ekonomik “bağımlılıktan” epeyce özerk olan ve bir biçimde yardım edilenlere zarar veren bir biyopolitikayla hayati ve özgül bir biçimde müdahale ettiğini ileri sürüyoruz. Bu şekilde yaklaşıldığında, bağımlılık teorilerinin itibarını büyük ölçüde sarsan ampirik itirazlar karşısında akıl yürütmemize bir halel gelmez.

Yardıma dönük eleştiriler, James Shikwati gibi liberteryen ekonomistlerden geldiğinde pek de faydalı değildir; bizim vardığımız sonuçlarsa bunların çıkar-samalarının tam aksi istikametindedir: Yardıma ilişkin liberteryenlerin etkisine kapılmış eleştiriler, hükümet müdahalelerine yönelik eleştirinin bir parçası olmaktan kurtulamazken, biyopolitik bir bakış açısı bize hükümetin toplumsal sistemin vazgeçilmez bir ögesi olduğunu söyler. Daha asil hükümetlerin kendisi de dahil

olmak üzere, bütünün gelişimi söz konusu olduğunda dışarıdan gelen bir müdahale bu gelişimi yavaşlatır. Bizim konumuzuz, Yash Tandon'ın "yardım bağımlılığı" (2008) eleştirisiyle daha çok ortak noktaya sahiptir.

Yardım sistemi, belirli yozlaştırıcı etkileri olsa da, yardım dağıtım kanallarına göre değişen dışarıdan akışları içerir. Yardımın dağıtılması yerel birimler veya doğrudan doğruya bağışçı kuruluş vasıtasıyla gerçekleştirilebilir. Eğer ilk yola başvurulursa bu durumda dağıtımı devlet ya da "sivil toplum" örgütleri üstlenebilir. Bağışçılar yolsuzluk yapılabileceğine dair kaygılarından ötürü resmî yolları, devlet kanallarını kullanmaktan imtina ederler. Bu kaygılar hiç de yersiz değildir: Yardımın yalnızca devlet değil, teması olan herkes üzerinde çok güçlü bir yozlaştırıcı etkisi vardır; yardımın değeri, bizatihi yanlış yerlere yönlendirmeye müsait tahrik ediciliğinden gelir.

47

Eğer bağışçılar fonları doğrudan hükümetlere teslim ederlerse, söz konusu hükümetler bunları kendi nüfusları dışında bir yere harcayabilirler. En acımasız rejimler bile iktidarlarının nihai kaynağı olan halklarına ilgi göstermek zorunda olduklarından, yardım yapılan rejimler kendi halkının refahını önemsemek adına az çok mantıklı davranmak ya da en azından, yardım yapanları tatmin etmek maksadıyla insanların refaha kavuşması için en az bir yola başvurmak zorunda-

dır; çünkü burada halkın değil, bağışı yapanın rızasını almak asıl mesele haline gelmiştir. Hükümetler, yine de ayaklanmalar konusunda kaygılı olabilirler; gel gör ki, dışarıdan gelen parayla ülkelerinin kendi iç üretim kapasitesini artırmak yerine, yönettikleri insanlara rüşvet verip onları satın da alabilirler. Bütün bağışçıların bu yeni moda “iyi yönetim” kaygısından ötürü, yardımın etkisi, biyopolitikanın işlemesi için elzem olan ilişkilerin altını oyar.

Öte yandan, giderek daha fazla gözlemlendiği üzere, eğer bağışçılar hükümetleri bir kenara bırakıp doğrudan sivil toplumla muhatap olmaya başlarsa, bu durum –biyopolitikanın gereksindiği eşgüdüm işlevlerini sergileyemeyen– kuruluşların lehine işleyip devletin ilgisizliğine ve körelmesine yol açar. Dahası, yardımları kabul eden hükümetlerin başına sıkça geldiği gibi, bu kuruluşların bakımları altındaki insanlara yönelik içten endişelerinin azalması pek muhtemel değildir. Mark Duffield’ın ileri sürdüğü üzere, epey revaçta olan “sürdürülebilir kalkınma” modeli, aslında devletlerden ziyade halkları kendi özgün biyopolitikalarından sorumlu tutar; bu nedenle, gelişmiş ulusların girift yönetsel biyopolitikalarının gelişimini göz ardı eder (2006).

Başka bir açıdan yaklaşıldığında, doğrudan Batılı hükümetlerin ya da Sivil Toplum Kuruluşları'nın (STK'ların) siyasi ve ekonomik destekleriyle,

halkın kendi devletiyle ya da sivil toplumuyla değil de, söz konusu örgütlenmelerle ilişkili olması manasına gelir: Bu durumda insanların kendi devletlerine dair kaygı duymak, politik olarak bu devletle hemhal olmak, vergi vermek için çok daha az gerekçeleri olur; çünkü sınırlı biyopolitik koşullarının kaynağı bir başka yerden geliyordur artık. Elbette yabancı devletlerle ya da STK'lerle kurdukları politik ilişki, yerel paydaşlarla kurduklarına benzemez; çünkü bunlar yardım alan kimselere doğrudan kaynak aktarmazlar. Doğrudan yardım etkin bir biçimde biyopolitikanın zeminini zayıflatmaktadır.

Açıkcası, burada yardım hususunda ampirik bir örneği gerektiği kadar detaylı bir biçimde ele alamıyoruz: Böylesi bir analiz gerçekleştirilmeyi beklese de, burada yalnızca yardım ile biyopolitik bir toplum arasındaki ilişkiye dair bir hipotez geliştireceğiz. Bu nedenle yardımın biyopolitik gelişmede kesin bir şekilde belirleyici bir faktör olduğunu, böylesi bir yardımın her zaman söz konusu gelişimi koruyup kolladığını ya da yardım yapılmadığında gelişimin yine de devam edeceğini söyleyemeyiz. Bu şekilde basitçe örnek ülkeler gösterip bunların inandırıcı olgular olduğunu iddia edemeyiz: Burada yalnızca belirli durumlardaki yardım işleyişleri üzerine yapılmış detaylı çalışmalara ışık tutulacaktır. Bunun yanı sıra biyosönetimlerin güç-

lendiren yardımlar yapmanın imkânsız olduğunu da iddia etmeyeceğiz: Böylesi bir yardımın örneği, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'nın yeniden inşası için ABD'nin para yardımı yapmasını içeren Marshall Planı'dır. Bu planın herhangi bir başarısı olduysa, bunun başlıca nedenlerinden biri, yardıma kıyasla şunları da içermesindendir: Fonların dikkatli bir biçimde yönetilmesinin başarılmaması (fonlar bağışı yapanların, yerel yönetimlerin ve sivil toplumun temsilcilerinden oluşan ortak komiteler tarafından idare edildi, ayrıca ya tüketim malzemesi verildi ya da sanayiye yatırım yapıldı); yardım sürekli olmadığı gibi, bağımlılık ya da yolsuzluk yapılarının gelişimine de müsaade edilmedi; ayrıca (savaşın neden olduğu) belirli bir yıkım durumuna verilmiş bir yanıttı, yani yardım kalıcı değildi, ülke ilişkilerine göre şekillendi. Yardımın iletilme biçimlerinden biri –bir tür öde(ş)me biçimi olarak–, geçmişteki adaletsizliklerin onarılması –bir tür savaş tazminatı– için çabalamaktı.

Duffield, Marshall Planı'nda söz konusu olduğu üzere, Üçüncü Dünya uluslarının iki taraftan da destek aldığı Soğuk Savaş durumundan sivil toplum dışında hiçbir ülkenin yardım almadığı bir duruma geçiş halinde gerileyen bir değişim olduğunu ileri sürer. Duffield bunu, kurumsal çerçevesi her ne kadar farklı ve daha yaygın

olsa da, Yerli İdaresi'nin* sömürge politikasına bir geri dönüş olarak yorumlar (Duffield, 2005). Hiç şüphe yok ki, bugün yardım politikası pek çok önemli açıdan sömürge politikalarına benzemektedir: Sömürgecilik, kendisini yardımseverlik kılıfı altında gizleyerek, biyopolitik terimler içerisinde aynı yardım gibi iş görür; ancak vardığı sonuçlar oldukça farklıdır. Buna karşın *devletlerin* saf oluşumu, şüpheli bir liyakatin sonucudur: Soğuk Savaş sürecinde her iki taraftan da destek alan pek çok devlet, feci şekilde başarısız oldu; daha önce de işaret ettiğimiz üzere, bu devletlere yapılan yardımlar, ya yöneticilerin koltuklarında kalmalarını sağlayacak desteği satın almalarını mümkün kılacak etkili bir yozlaşma kuvveti yarattı ya da onlara karşı biriken hıncı daha da artırdı. Gelgelelim, her iki durumun da kendi başına gelişime yol açması pek muhtemel değildir.

Hiç şüphe yok ki, bazen de açık bir şekilde bir hükümeti güçsüz göstermek için yardım edilir; tıpkı 2006 yılında USAID'in kasasından çıkan 15 milyon dolar örneğinde olduğu gibi. Bu yardım, özel olarak bir sivil toplum oluşturup Küba hükümetinin altını oymak üzere tasarlanmıştı.³ Aslına bakılırsa burada insanı hayrete

* Sömürge Valisi'nin istediği bir yerliyi ya da kabileyi bir başka yere göçe mecbur edebilmesi gibi haklarla donatıldığı 1927 tarihli bir yasa. -ç.n.

³ USAID, *Budget Justification to the Congress: Fiscal Year 2006*.

düşüren, Birleşik Devletler hükümetinin Kübalılara yardımını tam da onların hükümetinin kuyusunu kazmak için verdiğinde; bu durumun, yardımın başka bir bağlamda tam da aynı şeyi yapma potansiyeline sahip olduğunun belli ki farkında olunmadığını göstermesidir.

Devlet ve nüfusu genel olarak ikiye ayıran, yardımseverlik ve devlet yardımı değildir: Bunlar aynı yönetim, yardımseverlik ve refah anlayışından kaynaklandıkları zaman aslında biyopolitik bir bütünün parçalarıdır. Bu bütüne hem kamu hem de sivil toplum kuruluşlarını bünyesinde barındırır. Bir biyopolitika inşa edebilmek için mecburi olan devlet müdahalesi taleplerinin gelişimini, yerel bir yardımseverliğin yumuşatabileceği doğrudur; ancak nüfusa yönelik tutarlı bir denetim bir kez geliştirilebildiğinde, yardımseverlik kanalları artık ikinci plana düşer.

Hiç şüphe yok ki benzer etkiler Batılı yerel biyopolitikalarda da görülür: Sosyal yardım bürokrasisinin büyük bir çoğunluğu, kendi gözetimi altındaki insanların esenliğine yönelik apaçık bir kaygı eksikliğiyle şekillenmiştir; çünkü para, yardıma muhtaç olanlardan değil, yukarıdakilerden gelir. Sosyal yardım sisteminin en yoğun kullanıcıları, kuşkusuz genellikle en zayıf olanlardır; ama sosyal güvenlik için ödeme yapan vergi mükellefleri de çoğunlukla bunlardan oluşur. Çünkü nüfusun bu kesimi, hem bir gün bu yardıma ihtiyaç du-

yabileceğini düşünür (başka bir deyişle, tam da kendileri için öderler sigorta primlerini), hem de bu sistemin toplumsal sorunları hafifleterek –şeffaflık, etkililik ve sorumluluk talep edebilecekleri bir seçim sistemi üzerinden– devletin biyopolitik kollarıyla köklü ve düzenli bir ilişki kurmayı sağlayacağını varsayar. Dış yardımla birlikte işler silbaştan yeni bir aşamaya taşınır: Vergi mükellefleri ve yardım fonlarının kaynağı olanlar, coğrafi açıdan yardımın dağıtımından el çekmişlerdir ve bu dağıtımı denetlemekle pek de ilgilenmezler.

Bununla birlikte, yardıma bağımlı olmanın doğurduğu bu sorunların, toprağa dayanan sınırları muntazaman ayırmadığı; çünkü biyopolitik sınırların çok daha karmaşık olduğu söylenebilir. Aynı etkiler toprağa dayanan sınırlar ve aslına bakılırsa bununla bir ve aynı şey olan *resmî* nüfus içerisinde de vuku bulabilir: Yardımın toplumsal yıkıcılığı ve dış göçün teşvik edilmesi bakımından Avustralya'daki bir metropol ile periferideki bir Aborjin topluluğu arasında benzer dinamikler görülebilir örneğin. İşte bu noktada ulusun ontolojik statüsü ile kendi kaderini tayin hakkına ilişkin –bu kitabın ele almayacağı– sorunlar baş gösterir.

Tüm bunların yanı sıra, Hardt ve Negri'nin Birinci ve Üçüncü Dünya ülkeleri arasındaki sınırların gitgide bulanıklaştığı ve bu nedenle aralarında keskin ayrımlar yapmanın olanaksızlaştığı sonucuna katılmıyorum

(Hardt ve Negri, 2000). Pek çok Üçüncü Dünya ülkesinde seçkinlerin tıpkı Birinci Dünya ülkelerinde olduğu gibi etkin bir şekilde yaşadığını söylemek doğru olsa bile, bu söz konusu insanların (kimileri çifte vatandaş kimileri başarılı gurbetçiler olsalar dahi) Birinci Dünya nüfuslarının bir parçası oldukları anlamına gelmez. Ne de, Üçüncü Dünya’da milyarlarca insanın mahrum olarak yaşadığı şekilde, Birinci Dünya’da (basitçe toprağa dayalı olmanın aksine) biyopolitik önlemlerden yoksun bir şekilde hayatını idame ettiren insanlar olmadığı anlamına gelir. Yalnızca Birinci Dünya’da olmaları sayesinde insanlar, günün her saatinde elektriğe, temel ve acil sağlık hizmetlerine erişebiliyor; çocukları on sene boyunca okullara ücretsiz gidiyor; şişelenmiş temiz suya erişebiliyor. Bu dünyanın yurttaşları, Üçüncü Dünya’daki milyarlarca insanın ulaşmakta güçlük çektiği asgari barınma ve ekonomik koşulları vatandaşlarına sağlamayı sürdürmek için uğraşan temel sosyal yardım rejimine sıkı sıkıya ayak uydurmaktansa daha fazla önlem alınmasından memnun olmaktadır.

Zengin ülkelerin biyopolitikalarında süregiden asalaklığın çarpıcı bir örneği, iklim değişimine verilen güncel tepkidir. Birinci Dünya ülkelerinin iklim değişikliğinin altında yatan etmenlerin asli üreticisi ve bunlardan menfaat sağlayan asıl ülkeler olduğuna; dahası, Üçüncü Dünya’nın bu yükün altına her geçen gün daha

fazlasıyla gireceğine hiç şüphe yoktur. Yakın zamana kadar Birinci Dünya'nın yaptığı, iklim değişikliğine karşı üç maymunu oynayıp bir ölçüde de bu değişikliği reddetmekten ibaretti. Artık hükümetler olup bitenin farkında olsalar dahi eylemleri ikna edici olmaktan uzaktır: Kesinlikle, kendi biyopolitikaları açısından hiçbir fedakârlık yapmaya niyetli değiller; tıpkı, herhangi bir ekonomik üretim gücünden feragat etmeye gönüllü olmadıkları gibi. Yine de, harekete geçme sözü veriyorlar. Aslında bu ülkeler harekete geçmek zorundalar; çünkü nüfuslarının sağlığını koruyabilmesi buna bağlı. Bu konudaki politikalardan biri, –yakıt üretiminde organik maddelerin kullanıldığı– “biyoyakıtlar”ın kullanımını teşvik ediyor.⁴ Bu besinin yakıt (ya da besin-yetiştiren toprağın yakıt-üreten araziye) dönüşmesi manasına geliyor. Böylesi bir yaklaşım, kısa sürede, dünyadaki gıda fiyatlarının ani yükselişine ve yetersiz beslenme ile açlığın baş göstermesine yol açar.⁵ Dünyadaki gıda fiyatlarının tırmanması, aynı zamanda petrol fiyatlarının da artması ve bunun artması da gıda nakliye fiyatlarının artması anlamına gelir; ne var ki bu

⁴ Kapsamlı bir araştırma için bkz. Fred Magdoff, “The Political Economy and Ecology of Biofuels”, *Monthly Review*, 60:3, 2008. Kimileri, bunlara “biyoyakıt” değil, “agroyakıt” dememiz gerektiğini ileri sürüyor; ancak verilen ilk isim bizim amacımızla tam olarak örtüşüyor.

⁵ Besin krizine ve bütün nedenlerine dair eksiksiz bir analiz için bkz. Fred Magdoff, “The World Food Crisis: Sources and Solutions”, *Monthly Review*, 60:1, 2008.

kesinlikle aynı sorunun yalnızca bir başka görünümünden ibarettir: Yoksulun yemek yiyebilmesi, yoksulluğu idare edebilmemizden daha önemlidir. İşte bu noktada Birinci Dünya biyopolitikasının açık bir çelişkisini, her türden küresel biyopolitik kaygıyı ve dahası, asalakçılığın bir başka göstergesini rahatlıkla görebiliyoruz.

Burada, hem yardım hem de göç örneklerinde gördüğümüz, tam da Foucaultcu anlamda bir iktidar stratejisidir: İçerdiği failler tarafından açıkça hedeflenen bir şey olmasa da –devletlerin ve STK’lerin aleni amaçlarını aşan– olumlu, üretken, kalıcı bir stratejik etkisi olan ama aynı zamanda bir biçimde statükoyu da üreten bir strateji. O halde Üçüncü Dünya ülkelerinin biyopolitik gelişimlerinin kasıtlı bir biçimde sabote edildiğini iddia edemeyiz; bu durum yalnızca varolan pratiklerin bir etkisidir.

Bu strateji “emperyalizm” olarak adlandırılabilir. Aslına bakılırsa durum zaten adından bellidir: İtiraz edilmiş, tartışılmış ve ihtilaflı olsa da, (kavramın emperyal genişlemenin toprağa dayalı politikası anlamındaki geleneksel kullanımının aksine) Marksist emperyalizm kavramı, büyük ölçüde dünyanın bir kısmının geri kalanın aleyhine faydalandığı düzenli ilişkilere gönderme yapar.¹ Bu kavrama başvururken bilhassa Lenin’in terimi kullandığı geleneksel anlamın etkisi

¹ Emperyalizme dair çeşitli kuramlara ilişkin genel bir değerlendirme için bkz. Anthony Brewer, *Marxist Theories of Imperialism: A Critical Survey*, Londra: Routledge, 1990 [Türkçesi: *Marksist Emperyalizm Teorileri*, çev. Cansu Aksoy, İstanbul: Kalkedon, 2011].

altındayız; bu nedenle hem (bugün üzerimizde daha önce hiç olmadığı kadar etkili görünen) finans kapitalin egemenlik çağına hem de bazı devletlerin *asalakçı* hale geldiği kapitalizmin bir aşamasına gönderme yapıyoruz. Aslına bakılırsa bu terimi (*asalakçı*) kullanma biçimimiz de Lenin etkisi taşımaktadır (Lenin, 1997). Bununla birlikte, şüphesiz burada Lenin'in savını ya da (bu nedenle) bizim savımızın onunla ilişkisini detaylı bir biçimde değerlendiremeyeceğiz.

Burada biyopolitik bir emperyalizme, Marksist anlamda anlaşıldığı üzere emperyalizmin biyopolitik boyutuna dair bir açıklama sunacağız.² Bu yaklaşım emperyalizme ilişkin süregiden ekonomik açıklamaya nüfus boyutunu dahil eder. Elbette ekonomi biyopolitikayla, nüfusun refahıyla ve idarenin işleyişiyle sıkı sıkıya ilişkilidir. Emperyalizmin ekonomik boyutu, kapsamlı bir biçimde çalışılan ve tartışılan bir mesele olagelmıştır: Bu meseleyi burada bir çırpıda halledemeyiz.

Biyopolitik emperyalizmle, Hardt ve Negri'nin İmparatorluğunun aksine, tarihsel açıdan emperyalizmin yeni bir biçimini kastetmiyoruz. Emperyalizm çok

² Foucault'nun iktidar ilişkilerine ilişkin analizi tam da "emperyalizm"e karşı bir cepheden konuştuğu için emperyalizme dair Foucaultcu bir açıklamanın kendisiyle tezat oluşturduğunu iddia eden kimi isimlerin olduğunu da bir kenara not etmek gerekir. Örneğin, bkz. Morgan Brigg, "Post-development, Foucault and the colonisation metaphor", *Third World Quarterly*, 23:3, 2002, 421-436.

uzun bir süredir, yani biyopolitika ile emperyalizm eş-zamanlı olarak şekillendiğinden beridir biyopolitik bir hal almıştır. Mike Davis'in on dokuzuncu yüzyıl emperyalizmini konu alan kitabı *Late Victorian Holocausts* bu bakımdan epey bilgilendiricidir (Davis, 2001). Davis, Hindistan, Çin ve Brezilya üstüne yürütülen vaka çalışmaları vasıtasıyla emperyalizmin günümüzde –ya doğrudan hükümet ya da hükümetlerin ekonomik çıkarları biçimi altında– söz konusu ülkelerdeki sosyal yardım aygıtlarını, tıpkı on dokuzuncu yüzyılda olduğu gibi, korkunç bir biçimde harap ettiğini gösterir. Davis'in işaret ettiği üzere bu model “üçüncü dünya”nın varlığının asıl kökenidir ve Fransız Devrimi'nden –devletin sosyal yardım desteğinin Avrupa'dan çok Doğu'da gelişmiş olduğu– önceki durumu tersine çevirir (Davis, 2001: 281).

Dahası, söz konusu ülkelerin nüfusları, Avrupalı nüfuslara fayda sağlamak adına büyük kayıplar verdi. Bunun en çarpıcı örneği, Hindistan'da milyonlarca insan açlıktan kırılırken, Britanya'nın bu ülkeden çok ciddi oranda gıda maddesi ithal etmesidir (Davis, 2001: 299). Bir yüzyıl sonra bile durum pek değişmemiştir. IMF-Dünya Bankası bloğunun “yapısal düzenleme” adı altında tasarruf tedbirleri dayatması, beraberinde Birinci Dünya'ya ihracat yapan ekonomilerin dönüşümü ve temel biyopolitikalar üzerinde acımasız bir manda altına almayı getirmektedir. Emperyalizm –her ikisi de

biyopolitikadan değil, ekonomiden doğan artı değerın semeresini teşvik eden– (kaynakları ve üretim araçlarını satın alarak) “doğrudan yatırımlar” ve “kalkınma kredileri” vasıtasıyla bu ülkeleri kapaña kısıtırmaktadır. Yatırımcılar belki kullandıkları işgücüyile ilgilenebilirler; ancak daha genel olarak yatırım yaptıkları ülke umurlarında bile değildir.

Periferideki neo-liberal ekonomik reform, tam da biyopolitikanın devreden çıkmasına gönderme yapar. Merkezde neo-liberalizmin mutlak biçimde olmasa da özen gösterme ve göz önünde bulundurma dayatması vardır; burada biyopolitik önlemler kolayca çöpe atılmasa da, merkezden uzaklaştırılarak aslında devreden çıkarılmaktadır. Yani, neo-liberalizmin devlet bağlamında merkezde kendine yer buluşu, hâlâ temelde refah ve nüfusun rızasıyla ilgilidir. Hâlbuki diğer yerlerde neo-liberalizmin bu tür kaygılar geçersiz kılınarak dışarıdan dayatılması söz konusudur.

Birinci Dünya’daki devletler ve sivil toplumlar, temel olarak kendi nüfusları dışındaki insanlığın hal ve gidişatıyla pek ilgilenmezler ve bu dışarıdaki insanların aleyhine olsa dahi kendi nüfusları için onlardan fayda devşirmeye bakarlar. Foucault’nun biyopolitika öncesi dönemde hükümrânın tebaasıyla olan ilişkisini yorumlarken ortaya koyduğu üzere, söz konusu insanlar (dışarıda olanlar) hayat ve ölüm perspektifinden “etkisiz”dirler (Foucault, 1997). Bu durum, ülke sınırları içerisinde

kalanların gelişmesi uğruna, ne kadar marjinal olursa olsun, dışarıda kalan insanların yaşamlarının fayda türetilmesi maksadıyla fiili olarak tehlikeye sokulmasına cevaz verir. Biyoyönetim [*biopolity*], konu nüfusun dışında kalan kitlelere geldiğinde, “yaşatma ya da can alma (ölüme atma) hakkı”nı (a.g.e., 241) varsayar: Bu “can alma hakkı” henüz ele almadığımız bir boyuttur; bu hak, dışarının düzenlenmesi için kullanılan bir ölüm-politikası aracı olarak güç kullanımı, yani savaştır.

Emperyalist savaşın biyopolitik boyutu iki yönden harekete geçer: Savaşın yerel biyopolitikası ve bir savaş aracı olarak biyopolitik aşındırmanın kullanımı. İki yönelim de küresel bir biyopolitikanın varlığına tezattır. Foucault’nun ileri sürdüğü üzere, biyopolitika savaşın yeni bir biçimine kapı aralar: “Savaşlar artık savunulması gereken bir hükümrana adına yürütülmeyecektir” der Foucault, “herkesin varoluşu adına yürütülecektir; bütün nüfuslar birbirini katletmek adına seferber edilmişlerdir” (Foucault, 1998: 143). Dahası, biyopolitik savaş, bütün nüfusları bu kıyım karşı *korunmasız* bırakabilir: Tehlike nüfusun kendisine yöneldiğinde, nüfus tehlikeyle karşılaşmak için kendisini ölüme maruz bırakabilir.³

³ Foucault, *The Will to Knowledge*, 135, 137; Foucault, bu soruna ilişkin olarak on sekizinci yüzyılın öne çıkan isimlerinden biri olan Samuel von Pufendorf’un çalışmalarını alıntılar [Türkçesi: *Cinselliğin Tarihi*, Birinci Kitap: Bilme İstenci, çev. Hülya Uğur Tanrıöver, İstanbul: Ayrıntı, 2003, s. 103-106; 99-118].

Öyleyse bu durumun yalnızca seferberlik teknoloji-
si ve yönetim mantığıyla değil; aynı zamanda nüfusun
tutumuyla da ilgili olduğunu iddia edebiliriz. Biyopoliti-
kayla birlikte nüfus, hayatını devlete borçludur ve buna
bağlı olarak devlet de dış kaynaklı biyopolitikaya kar-
şıdır: Biyoyönetim [*biopolity*] üzerinden ulusa duyulan
sadakat, çoğu insan için mutlak anlamda devletleri ne
kadar kötü olursa olsun hayat güvenliğinin kaynağı ola-
rak ortada devletten başka bir alternatif kalmamasına
yol açar. Sınırdaki uygulanan dışlamanın tersten okunu-
şu, herhangi bir nüfusun başlıca dayanakları olan çekir-
dek nüfus, suçlu olmayanlar, tam yurttaşlar ve mukim
gruplar arasında bir içirme, dahil etme duygusunu pe-
kiştirmesidir.⁴ Bu gruplar arasında koşullar açısından
eşitsizlikler olsa da (bu eşitsizlikler en çok da biyopolitik
kurumların özel sektörün elinde olduğu ve bu nedenle
imkânlarla sınırlı sayıda insanın ulaşabildiği yerlerde
yaşanmaktadır), bu durum ulusal dayanışma duygusu
için bir zemin sağlayan temel hükmü engellemez.

Biyoiktidar, ulusal dayanışmanın eksiksiz bir iza-
hatı değildir; ancak ona ilişkin kavrayışımızı geliştiri-
r. Biyoiktidardan önce ulusal bir dayanışma yoktur;
yalnızca farklı görünen ya da davranan insanlara kar-

⁴ Bazı petrol ülkelerindeki halkın çoğunluğu, dikkate değer ölçüde
başka ülkelerden gelmiş işçilerdir; öyle ki, bizim anladığımız anlam-
da nüfusun bir parçası değillerdir; bu insanlar herhangi bir biyopoli-
tika çerçevesinde aslında sınırdışı edilmişlerdir.

şı beslenen bir yabancı düşmanlığı vardır. Bu yabancı düşmanlığı toplumu bir arada tutamaz; aksine bu bağı efendilere duyulan sadakat, tehditler, fazilet kodları ve din sağlar. Milliyetçiliğin yeni ulusal bağın kurulmasında asli öge olmaya başlaması, on dokuzuncu yüzyılda yaygın bir siyasal örgütlenme biçimi olarak ulus devletin ortaya çıkışının kolaylaşması ve savaşın halklar arasındaki bir mücadele haline gelmesine cevaz verilmesiyle birlikte bu durum biyopolitik çağda radikal bir biçimde değişmiştir.

Ulus devlet, nüfusun güvenliğiyle ciddi bir biçimde ilgilenir; çünkü –feodal hükümdarın ya da hanedanlığın başının aksine– nüfusla zorunlu bir bağı vardır. Foucault’nun ortaya koyduğu üzere, “Prensin ve toprağının selametinden (*safety/sûreté*)” “nüfusun ve sonuç olarak onu yönetenlerin güvenliğine (*security/sécurité*)” geçilmiştir (Foucault, 2009: 65). Bu, ulus devletin güvenlikle ilgili risk almayacağı anlamına gelmez: Biyopolitika basit bir biçimde, hayatta kalmaları için insanlara yardım etmek değildir, daha çok nüfusun yaşamını en üst seviyeye çıkarmaktır. Bu nedenle de potansiyel olarak tehlikelidir; çünkü daha büyük bir iyi adına kimi insanlara acı çektirebilir; çünkü çareyi savaş çıkarmakta bulabilir; çünkü bu açılardan –son kertede nüfus üzerinde ciddi manada tehlikeli etkileri olabilecek– cüretkâr hamlelerin yükümlülüğü altına

girmeye yol açabilir. Foucault için tüm bu biyopolitik eğilimlerin en üst perdeden gerçekleştiği örnek Nazi Almanyası'dır: Safve sağlıklı bir nüfus adına ülke nüfusunun çok ciddi bir kısmının kökü kazındı, milyonlarca insanın ölümüne yol açan bir savaş inatla sürdürölüp kendi nüfusuna özgü bir *Lebensraum** sağlamak adına devasa alanlar tahrip edildi ve yürütölen bu programlar –rejimin üstlendiğı riskin elde patlamasıyla– tam da aynı nüfus üzerine çöken korkunç bir yıkıma yol açtı (Foucault, 1997: 260). Nazizm, yalnızca –öteki pek çok yüzü de dahil olmak üzere– biyopolitikanın uç tezahürlerinden biri değildir; aynı zamanda her şeye karşın tepeden tırnağı biyopolitiktir.

Bugün artık –yirminci yüzyılda iki kez şahit olduğumuz– Avrupa'daki emperyalistler arasında gerçekleşen savaşta nüfusların birbirini toptan katledecek hamlelere meylettiğini görmüyoruz. Bununla birlikte, savaşdaki ölümlere dair bir yaptırım uygulanmasına yönelik bir geri dönüşe tanık oluyoruz son zamanlarda: Vietnam'ın üstünden yirmi yıl geçtikten sonra Batı “sıfır ölümlü savaş” öğretisini benimsemeye başladı. Bu öğreti, savaş pratiğı boyunca hiç kimsenin kendi as-

* “Yaşama alanı” (bir tür habitat) anlamına gelen bu ifade, aynı zamanda Nazi Almanyası'nın ideolojisini (“savaşın kaçınılmaz olduğu varsayımını”) meşrulaştırmakta kullandığı temel kavramlardan biridir: Bir ulusun ya da devletin kendi doğal gelişimi için gerekli olduğuna inanılan bölge ya da toprak parçası. –ç.n.

kerini ciddi bir tehlikeye atmamasını temele alıyordu; ta ki, 11 Eylül 2001'e kadar. Bu tarihten sonra binlerce Amerikan askeri hayatını savaş alanında kaybetti. Bu, Amerika'nın –zorunlu askerliği dayattığı– Vietnam Savaşı ölçeğinde kayıp yaşadığı bir geri dönüş değildir; ancak yine de ulusal biyopolitikanın bir göstergesi; yeni bir ulusal biyopolitikanın değil, aksine böyle bir savaşa müsaade eden mevcut ulusal biyopolitikanın göstergesidir. Demem o ki, 11 Eylül 2001'den sonraki tehdit algısı, ABD nüfusunun savaş sahasındaki üyelerinin hayatlarının tehlikeye sokulmasını politik açıdan mümkün kılmıştır; nüfusa yönelik genel bir tehlike zaten olduğundan bu kabul edilebilir bir risktir. 11 Eylül 2001 ile Irak Savaşı arasında resmî devlet söylemi veya resmî olgular bakımından bir bağ yok denecek kadar az olsa bile, 11 Eylül'ü olanaklı kılanın ve Amerikalıların Ortadoğulu ötekiler tarafından tehdit edildiklerini düşünmelerinin nedeninin bu savaştan başka bir şey olmadığını düşünüyorum.

Savaş yürütmenin biyopolitik bir boyutu da vardır. Bu boyut biyopolitikanın yıkımını içerir ve savaşlar biyoyönetimlere karşı yürütüldüğü sürece savaşın tutarlı bir özelliği olmaya devam edecektir. Sıfır ölümlü savaş dönemi boyunca Irak biyoiktidarı, 1990'da uygulanan ambargo ve 1991'deki hava saldırısıyla başlayıp 2003 yılında Irak'ın nihai işgaliyle devam eden süreç

içerisinde kasıtlı bir biçimde yıkıldı. Hava saldırıları alışlageldik bir biçimde Irak'taki askerî hedefleri vurmuştu; ancak bu askerî hedef kategorisi, her nasılsa ülkenin biyopolitik kapasitesini darmaduman edecek olan sivil altyapı tesislerinin bombalanmasını da kapsayacak şekilde genişletilmişti. Ambargo da –nüfusa yönelik biyopolitik özen malzemelerinin inkârı yoluyla Irak hükümetini baskı altına almak için kullanılan– bir tür doğrudan biyopolitik saldırıydı. Burada apaçık bir şekilde nüfus ile devlet arasındaki bağı kopararak, ayaklanmalara yol açma niyeti vardı. Daima arzu edilmiş olanı gerçekleştirmeyi amaçlayan işgalin üçüncü ve nihai aşamasıysa, Irak hükümetinin ve devlet aygıtlarının pek çoğunun düpedüz ortadan kaldırılmasıydı.

İdare (iç yönetim), biyoiktidar için vazgeçilmezdir: İdare olmadan nüfus ilgi ve denetimden mahrum kalır. Irak işgali devletin yapısını sarsmıştı ve bir yandan devleti yeniden inşa etmeye yönelik çabalar söz konusuysa, öte yandan da işgal altında yıkım sürüyordu. Yerel hükümet yapılarının şekillendiği bölgeler işgalciler tarafından makul görülüp bazı açılardan yeniden inşa gerçekleşirken, direnişin olduğu yerlerdeyse işgalciler –daha önce bütün ülke sathında tatbik ettikleri– aynı saldırı taktiklerini kullanmaya devam ediyordu: Ambargo, hava saldırıları, işgal, hükümetin yıkılması. Aslına bakılırsa yıkıcı olan yalnızca işgal değildi; aynı

zamanda işgalcilerin varlığıydı; kısa süre önce yapılan bir *Lancet* araştırması, koalisyon güçlerinin 2006 yılına kadar işgalden önceki yıllarda öldürdüğünden çok daha fazla insanın canını aldığını gösteriyor.⁵ Bunun üzerine biyopolitika açısından önem arzeden pek çok vasıflı insan ülkeden kaçtı. Elbette burada kendi yararı için kasıtlı bir yıkım yoktur; aksine –küresel biyopolitikanın varlığını gizleyen, hatta yaratılan küresel biyopolitik siyasetin ilerletilmesini engelleyen– istila ve işgalin stratejik amaçları doğrultusunda biyopolitik kaygıların genel bir kapsanışı vardır.

Bugün Afganistan’da olup bitenler, yerel biyopolitika açısından bakıldığında Vietnam’da yaşananlarla aynıdır. General Curtis LeMay’in “onları taş devrine döndürünceye dek bombalayın” emri daha dün gibi aklımızda. Bu ifade imkânsız olanı –Amerika’nın en yetkin askerî çabasına karşın metalürji bir nüfusu sonsuza değin bombalayamaz– ortaya koyuyor; ancak hiç şüphe yok ki bombalayarak biyoiktidar yok edilebilir. Afganistan’da bombalamalar, Taliban rejimini yıkar-ken, en azından on beş yıldır gerçek bir hükümete en

⁵ Gilbert Burnham, Riyadh Lafta, Shannon Doocy, Les Roberts, “Mortality after the 2003 invasion of Iraq: a cross-sectional cluster sample survey”, *The Lancet*, 2006, 368: 9545, 1421. Bu çalışma, 2006 yılında koalisyon güçlerince öldürülen insan sayısının toplam ölüm oranına kıyasla düştüğü sonucuna varmıştır; ancak elbette bu durumdan ötürü –pek çok insanın Iraklılarca öldürüldüğü– işgal de suçlanmalıdır.

çok benzeyen şeyi de yok etti. Gerçi Taliban yönetimindeki Afganistan biyopolitik değildi; ama savaş yüzünden mahvolmuş ve bugün hâlâ savaşılan ülkenin içine düştüğü durum tümüyle de “ortaçağ zihniyetine sahip” Taliban’ın hatası değildi: Afganistan, 1980’ler boyunca zaten darbe yiye yiye Ortaçağ’a sürükleniyordu.

Hem Afganistan hem de Irak’a yapılan Batılı müdahalelerin ideal sonucu, yardımcı olmaya hazır, işlevsel, biyopolitik açıdan istekli ülkeler yaratmak olabilirdi. Ne var ki, en kötü durum senaryosu, yani başarısız bir devlet, uzlaşmaz, işlevsel ve biyopolitik açıdan düşman bir devletten hâlâ daha iyidir. Bush yönetiminin işgal sayesinde hakikaten Batı yanlısı demokratik bir Irak’ın ortaya çıkacağına inanıp inanmadığı halen yanıtını arayan bir soru. Irak’a ayak bastıkları andan itibaren bile isteye yaptıkları açık olan tek şey, bu ülkenin biyopolitikasının darmaduman edilmesidir. İşgali haklı çıkarma retoriği, bu istilanın ülkenin yurttaşlarına “özgürleşme”, hatta “refah” getireceği vaadini içerse de, daha uzun süre yaşama ya da temiz içme suyuna ulaşma beklentilerinin gerçekleşmesi şöyle dursun, nüfusun zaten sahip olduğu koşulların sürdürülmesi bile asla söz konusu olmadı.

Irak’ta işgalciler hasım bir rejimi net bir şekilde devirmeyi başardılar. Bu rejimin yerine yakın bir gelecekte Saddam Hüseyin’inkinden daha güçlü bir düşman

devletin ortaya çıkıp çıkmamasının da hiçbir önemi yoktu; çünkü bu ülkenin yıkımı yalnızca onun askerî kapasitesiyle ilgili değildir, aynı zamanda bir ulusun bütünlüğü için zorunlu olan ve askerî kapasiteyi de belirleyen biyopolitik kapasiteyle ilgilidir. Uzun vadede ve daha geniş bir kapsamda bakıldığında, bu konudaki çağdaş ABD politikasının feci bir başarısızlığa *dönüşmesi* muhtemeldir; bununla birlikte biyopolitik savaş hali, yalnızca bir nüfusun korunmasını değil, aynı zamanda o nüfusun *risk altına girmesini* de içerir. Amerikan hegemonyasını koruma güdüsü, rasyonel değil, biyopolitik olmak mecburiyetindedir.

Irak'ın biyopolitik yıkımı, tıpkı dünyanın pek çok yerindeki biyopolitik açıdan az gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, biyopolitik olanın varlığının kıymetini bilmemeyle ve daha genel bir çerçeveden bakıldığında devletin önemini anlamamayla ilgilidir. Başka bir deyişle, bu durum verili ideolojiyle, yani neo-liberalizmle bağlantılıdır. Bu ideoloji, devleti sivil topluma bir tür isteğe bağlı ilave olarak görür ve pek çok durumda devletin sivil topluma ayak bağı olduğunu düşünür. Böyle bakıldığında da, Irak devletinin parçalanması, gerçekte olduğu üzere, doğrudan doğruya çok sayıda Iraklının ölümüne yol açan Irak toplumuna yönelik korkunç bir saldırı olarak değil de, Irak toplumunun özgürleşmesi olarak görülür.

Biyopolitik emperyalizme direnmek için ne yapılabilir? Yapılabileceklerden biri, hükümetlerin bu emperyalizmle bağlantılı olan çeşitli ilişkilere karşı durmasıdır: Dışgöçü engellemek, yardımı reddetmek, işgale direnmek. Elbette hiçbir hükümet pek çok yardımın havada uçtuğu bir ortamda sırf anti-emperyalizm adına dış yardımı tamamen reddedemez; yine de işgale direnebilir ve dışgöçü kısıtlayabilir. İkinci önlemin ne kadar makul olduğu elbette sorgulanabilir: Dışgöçün engellenmesi, göçmek isteyen insanlara karşı hükümler iktidarı, baskıyı büsbütün kullanmak demektir ve bu nedenle ülke içinde olumsuz etkiler yaratır.

Anti-emperyalizmin biyopolitik sonuçları karmaşıktır. ABD emperyalizminin yarattığı güçlülere karşı uzun süre ayakta kalmış olan Küba, refah ile biyopolitik gelişim arasındaki bildik bağlantıya meydan okuyarak, muazzam bir çağdaş biyopolitik kuraldışı (anomali) haline gelmiştir: Yoksul bir ülke olmasına karşın nüfusuna yönelik ilgi ve denetiminin emsali bazı Birinci Dünya ülkelerinde dahi yoktur. Küba'daki bebek ölümü oranı, Avrupa dışarıda bırakıldığında dünyadaki –Singapur ve Japonya hariç olmak üzere– bütün ülkelere

daha düşüktür.¹ Devrimin hemen ardından Küba tıbbi personelinin, diğer vasıflı profesyonellerinin ve sermayesinin büyük bir kısmını ABD'ye kaptırdı; buna karşın çok geçmeden sağlık alanında çok çarpıcı bir gelişme yaşandı (MacDonald, 2005: 203). Biyopolitika toplumsal denetime ilişkin bir şey olduğundan, mükemmel bir biyopolitika tebrik edilmesi gerektiği kadar şüphe duyulması gereken bir şey de olabilir; ne var ki Küba'nın tüm bu yoksulluğuna rağmen biyopolitik göstergelerde başarabildiklerinden kuşku duymak pek olası değildir; çünkü Küba devleti, nüfusun sağlığına yönelik başarılı bir ekonomi yürütmektedir.

Küba örneği, biyopolitikanın emperyalizmin varlığından daha çok onun olabildiğince yokluğunda *gelişebildiğini* açıkça ortaya koymaktadır; elbette biyopolitikanın emperyalizmin yokluğunda *gelişmesi gerekliliği* bunun tersi bir durumu yaratmaz. Anti-emperyalizmin biyopolitikası bakımından Kuzey Kore büsbütün farklı bir örnek teşkil ediyor. Ülkeye dair güvenilir veriler olmadığı için Kuzey Kore'nin ne ölçüde biyopolitik bir toplum olduğu açık olmasa da, raporlar bu ülkenin kıtlıkla baş etmeye çalıştığını, 1990'larda milyonlarca insanın bu nedenle öldüğünü; dahası tarım sektörünün nüfusu besleme sorumluluğunu yerine getirmek şöyle dursun, bizatihi tarım işçilerinin mahsulü toplamakta

¹ Dünya Sağlık Örgütü, *World Health Statistics 2007*, 2007.

başarısız olduğu vakalarda açlıktan öldüğünü gösteriyor (Noland, Robinson ve Wang, 2001: 747). Bununla birlikte, paradoksal görünse de, kıtlık ille de biyopolitikanın başarısızlığıyla eş tutulamaz; çünkü Kuzey Kore içe-kapanmacılık, militarizm ve bir milli güvenlik meselesi olarak mikro-kendine-yeterlik politikalarını kurumsallaştırmıştır. Bu nedenle nüfusun meşru sayılan ortak iyisi adına milyonların açlıktan ölmesine izin vermek mükemmelen biyopolitiktir.

Foucault'ya göre, ne bir kamu politikası salık verebiliriz ne de dünya şöyle bir yer olmalı biçiminde ütopyacı bir görüşü dillendirebiliriz; çünkü bu durum, –belirlenmiş olan emperyalizme direnme amacından çok farklı olarak– tam da iktidarın kasıtsız olarak ortaya çıkan stratejilerine yol açar. Bu duruma iyi bir örnek, Kuzey Kore'yi ütopyacılık ve planlama vasıtasıyla özgürleştirme arzusudur.² Foucault'nun asıl işaret ettiği şey, devlet ırkçılığı olmaksızın işleyebilecek bir biyopolitika geliştirmemiz gerektiğidir (Foucault, 1997). Aslında bu, sade bir anti-emperyalizmden daha ileriye gitmek demeye gelir; çünkü bu, sınırların ortadan kalkması kadar yurtiçinde hükümrân gücün kullanılmasının terk edilmesi anlamına da gelir. Biyopolitik emperyalizmle bağlantılı olarak Foucaultcu amaç, basit bir biçimde şudur: Yaşamın korunması ve teşvik edilmesini bütün in-

² Bkz. Kelly, *The Political Philosophy of Michel Foucault*, s. 132-133.

sanlığa yaygınlaştırarak emperyalizme bir son vermek, yani küresel bir biyopolitikaya yönelik çalışmaktır. Böylesi bir biyopolitikanın şimdilik izine tozuna rastlamak mümkün değildir: Bu politikanın geliştirilmesinin önündeki başlıca engel, yani emperyalizm dirençlidir; aslına bakılırsa bu, tam da içinde yaşadığımız sistemdir ve yaşamlarımıza ilişkin politikanın bir parçasıdır. Buna karşı durmak için sadece tam da yaşam düzeyinde insanlar arasında ayrımcılık yapılmasını engelleyecek bir iktidar talep edebiliriz.

Burnham, Gilbert, Riyadh Lafta, Shannon Doocy, ve Les Roberts (2006) "Mortality after the 2003 invasion of Iraq: a cross-sectional cluster sample survey", *The Lancet*, 368: 9545, 1421.

Davis, M. (2001) *Late Victorian Holocausts*, Londra: Verso.

Dean, M. (2007) *Governing Societies: Political Perspectives on domestic and international rule*, New York: Open University Press.

Dillon, Michael ve Julian Reid (2001) "Global Liberal Governance: Biopolitics, Security and War", *Millennium - Journal of International Studies*, 30: 1: 41-66.

75

Duffield, M. (2005) "Getting savages to fight barbarians: development, security and the colonial present", *Conflict, Security & Development*, 5:2: 141-159.

Duffield, M. (2006) "Racism, migration and development: the foundations of planetary order", *Progress in Development Studies*, 6:68, 73.

Dünya Bankası (2006) *World Development Indicators*, Washington D.C.

Elbe, S. (2005) "AIDS, Security, Biopolitics", *International Relations*, 19:4:403-419.

Foucault, M. (1997) *Society Must Be Defended: Lectures at the College de France, 1975-1976*, (çev. David Macey), New York: Picador [Türkçesi: *Toplumu Savunmak Gerekir*, çev. Şehsuvar Aktaş, İstanbul: Yapı Kredi, 2006].

Foucault, M. (1998) *The History of Sexuality: The Will to Knowledge*, Vol 1. Londra: Penguin [Türkçesi: *Cinselliğin Tarihi*, Birinci Kitap: Bilme İstenci, çev. Hülya Uğur Tanrıöver, İstanbul: Ayrıntı, 2003].

Foucault, M. (2000) "The Political Technology of Individuals", *Power içinde*, New York: New Press [Türkçesi: "Bireylerin Siyasi Teknolojisi", *Özne ve İktidar içinde* s. 106-123, çev. Işık Ergüden, İstanbul: Ayrıntı, 2000].

Foucault, M. (2009) *Security, Territory, Population: Lectures at the College De France, 1977-1978*, (çev. Graham Burchell; Ed. Allesandro Fontama, Francois Ewald ve Arnold I. Davidson), USA: Picador [Türkçesi: *Güvenlik, Toprak, Nüfus*, çev. Ferhat Taylan, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2013].

Fraser, N. (2003) "From Discipline to Flexibilization? Rereading Foucault in the Shadow of Globalization", *Constellations*, 10:2: 160-171.

Hardt, Michael ve Antonio Negri (2000) *Empire*, Cambridge, MA: Harvard University Press [Türkçesi: *İmparatorluk*, çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı, 2001].

Hardt, Michael ve Antonio Negri (2004) *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire*, New York: Penguin [Türkçesi: *Çokluk - İmparatorluk Çağında Savaş ve Demokrasi*, çev. Barış Yıldırım, İstanbul: Ayrıntı, 2004].

Hindess, B. (2000) "Citizenship in the international management of populations", *American Behavioral Scientist*, 43:9: 1486-1497.

Hindess, B. (2002) "Neo-liberal Citizenship", *Citizenship Studies*, 6:2:127-143.

Kelly, M. (2004) "Racism, Nationalism and Biopolitics: Foucault's Society Must Be Defended, 2003", *Contretemps*, 4.

Kelly, M. (2008) *The Political Philosophy of Michel Foucault*, New York: Routledge.

Kiersey, N. J. (2009) "Scale, Security, and Political Economy: Debating the Biopolitics of the Global War on Terror", *New Political Science*, 31:1:27-47.

Lenin, V. (1997) *Imperialism: the Highest Stage of Capitalism*, New York: International Publishers [Türkçesi: *Emperyalizm - Kapitalizmin En Yüksek Aşaması*, çev. Ferit Burak Aydar, İstanbul: Agora Kitaplığı, 2014].

MacDonald, T.H. (2005) *Third World Health: Hostage to First World Wealth*, Oxford: Radcliffe.

Nadesan, M.H. (2008) *Governmentality, Biopower, and Everyday Life*, New York: Routledge.

Ncayiyana, D. (1999) "Doctor migration is a universal phenomenon", *South African Medical Journal*, 89, 1107, alıntıl原因 Peter E. Bundred ve Cheryl Levitt, 2000. "Medical migration: who are the real losers?", *Lancet*, 9225, 245.

Noland, Marcus, Sherman Robinson ve Tao Wang (2001) "Famine in North Korea: Causes and Cures", *Economic Development and Cultural Change*, 49:4, 741-767.

Selby, J. (2007) "Engaging Foucault: Discourse, Liberal Governance and the Limits of Foucauldian IR", *International Relations*, 21 :3: 324-345.

Tandon, Y. (2008) *Ending Aid Dependence*, Oxford: Fahamu.

- 11 Eylül (2001) 65
- ABD (Birleşik Devletler) 14, 15, 34, 35, 50, 52, 65, 69, 71, 72
- açlık 59, 73
- Afganistan 34, 67, 68
- Afrika 15, 36
- agroyakıt 55
- ağ iktidarı 7
- AIDS 43, 44, 45
- anti-emperyalizm 71, 72, 73
- asalak(çı)lık 36, 41, 54, 56, 58
- Avrupa(lı) 9, 31, 50, 59, 64, 71
- aygıt 27, 59
- bağış(çı)/lar 42, 47, 48, 50
- Balibar, Étienne 31, 33
- Batı(lı) 12, 15, 17, 27, 29, 30, 34, 35, 48, 52, 64, 68
- beyin göçü 35
- Beyrut 14
- Birinci Dünya 8, 35, 38, 42, 46, 54, 55, 56, 59, 60, 71
- biyoiktidar 19, 20, 24, 25, 30, 46, 62, 65, 66, 67
- biyopolitik emperyalizm 9, 15, 58, 71, 73
- biyopolitik devlet 24
- biyopolitik savaş 61, 69,
- biyopolitik sınır 29, 30, 31, 32, 33, 39, 53
- biyopolitika 9, 16, 19-27, 29-39, 44-49, 52, 54, 56, 58-65, 67, 68, 72-74
- biyoyakıt 55
- biyoyönetim 24, 30, 39, 49, 61, 62, 65
- Biz, Avrupa Halkı* 31
- Brewer, Anthony 57
- Brezilya 59
- Castel, Robert 33
- Clausewitz, Carl von 26

Çin 13, 59

Foucault, Michel 7, 17, 19-27, 29-30, 33, 37, 57-58, 60-61, 63-64, 73

Davis, Mike 59

Fraser, Nancy 21-23

Dean, Mitchell 21

ı

Deleuze, Gilles 7

göç 34-35, 36, 41, 51, 57

devlet 10-12, 19, 24-26, 30-33, 35-37, 42, 46-49, 51-53, 57-60, 62, 64, 66, 68-69

göç rejimi 36, 46

göçmen 32, 35, 36, 41

devlet aygıtı 26, 66

güvenlik 38, 44, 63, 73

devlet ırkçılığı 24, 29-30, 73

Güvenlik, Toprak, Nüfus 17

devlet iktidarı 19

devlet müdahalesi 52

Hardt, Michael 7, 19, 20, 23, 53, 54, 58

devletsöylemi 65

Hamas 12

devlet yardımı 52

HIV 44-45

dışarı 38, 60-61

Hindistan 13, 59

dışgöç 9, 53, 71

hükümet 19, 23, 24, 26, 27, 35, 43-44, 46-48, 55, 59, 66-67, 71

dışlama 9, 30, 32, 38-39, 62

hükümler iktidar 25, 38, 71

Dillon, Michael 22-23, 26, 45

dünya devleti 45

dünya nüfusu 45

Irak (Savaşı) 34, 42, 65-66, 67-69

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 45, 72

ırk savaşı 30

emperyalizm 7-16, 57-71

iç politika 19, 21

içeri 30, 33, 38-39, 45

- İkinci Dünya Savaşı 50
- iktidar 19, 21, 22, 57-58, 73-74
- iktidar teknolojisi 24
- İmparatorluk 7, 19, 23
- İran 34
- jeopolitik güvenlik 42
- kabul etme 32
- kamu politikası 73
- kapitalizm 7, 11, 12, 58
- karasal sınır 31-32
- kıtlık 27, 72, 73
- Kiersey, Nicholas J. 22
- komünizm 12
- Kuzey Kore 72, 73
- Küba 34, 51, 52, 71-72
- küresel biyopolitika 26-27, 29, 37-38, 45, 61, 67, 74
- küresel politika 23
- küresel yönetimsellik 20-23, 26-27
- küreselleşme 21, 23, 38-39
- Lebensraum* 64
- Lenin, Vladimir 57-58
- liberteryen(ler) 46
- Magdoff, Fred 55
- Marksist Emperyalizm Teorileri* 57
- Marksizm (Marksist) 7, 8, 30, 57, 58
- Marshall Planı 50
- Merkel, Angela 9
- Merlingen, Michael 22
- milli güvenlik 73
- milliyetçilik 63
- mülteci (politikaları) 33-34
- Nadesan, Maija Holmer 26
- Nazi Almanyası 64
- Nazizm 64
- Negri, Antonio 7, 19, 20, 23, 53, 54, 58
- neo-liberalizm 10, 11, 13, 22, 60, 69
- Nietzsche, Friedrich 17
- Nijerya 42
- nüfus (politikası) 24-27, 30-38, 44-45, 60-65

ölüm-politikası 25-26, 29, 43, 61

sürgün 33

Paris 13, 14

Taliban 67-68

Tandon, Yash 47ⁱ

Reid, Julian 22-23, 26, 45

teknoloji 24-26, 29, 35, 44, 62

Rusya 34

Toplumu Savunmak Gerekir 20, 24, 29

Saddam Hüseyin 68

ulusal biyopolitika 65

savaş 9, 10, 12, 50, 61, 63-65, 68-69

ulus devlet(ler) 9, 21-23, 31, 63

Selby, Jan 21

uluslararası hukuk 23

Schengenland 31

uluslararası ilişkiler 20, 23, 24, 46

Shikwati, James 46

uluslararası politika 19, 20

sıfır ölümlü savaş 64, 65

uluslarüstü 9, 37, 38

sığınma 33

sıtma 43-44

Üçüncü Dünya 13, 35, 42, 44-46, 50, 53-54, 57, 59

Siyah Yaşamlar Değerlidir 14-16

siyasal yönetim 33

Soğuk Savaş 50, 51

Vestfalya Antlaşması (Vestfalyacı sistem) 37-38

sömürge(cilik) 51

Vietnam (Savaşı) 34, 64, 65, 67

Somali 34

sosyal güvenlik 52

Walters, William 21, 29, 31

sosyal yardım 32, 52, 54, 59

Suriye 9, 12

yardım (politikası) 41-57, 51

yardım bağımlılığı 47

yardımseverlik (kılıfı) 51-52

yerel biyopolitika 52, 61, 67

yerel yönetim 50

yönetim 21, 22, 24, 26, 27, 37, 52

yönetimsellik 19-27, 37

yönetişim 11, 23, 24, 26, 48